

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIX.

SVIBANJ 1933.

BROJ 5.

Dr. JOSIP POLJAK:

ZAGREB.

KROZ NAJJUŽNIJI DIO VELEBITA

Pod najjužnijim dijelom Velebita razumijevamo dio, koji se proteže jugoistočno od izdanaka gorske skupine Crnopca. Taj je dio od ovog potonjeg sklopa odijeljen dubokom brazdom Krivog i Dubog dola te velike krške uvale Turovca, preko koje prelazi taj zarez na Borovacko polje i Rajin Klanac, koji se veže na istočnoj strani sa prostranim krškim poljem Male Popine koje još zovu i Smederevo. Dalje je taj dio na istočnoj strani omeđen tokom rijeke Zrmanje, koja ga omeđuje i s južne strane, dok ga prema zapadu zatvara tok rijeke Krupe, koja utječe u Zrmanju. Malena ta gorska skupina jasno je označena dvjema gorskima grebenima, koji teku usporedno pravcem od sjeverozapada prema jugoistoku, a postižu svoj najveći uspon u Crnom Vrhу 1088 m aps. visine. Istočni greben označen je vrhuncima Crni Vrh, Jelov Vrh 1051 m i Vrbica 1041 m pa se dugim grebenom Vrbice strmo ruši prema dolini rijeke Zrmanje. Zapadni greben označen je visovima Visibaba oko 1000 m, Sedlo 1058 m i Stružnica 1004 m, koja prema jugoistoku postepeno prelazi u visoravan Kom, koja se opet dosta strmo ruši prema Zrmanji. Posve na strani sjeveroistočno od prvog grebena nalazi se osamljeni brijež Paripovac 1060 m, koji se prema sjeveru spušta u uvalu Turovac, prema istoku u dol Smrdljivac, dok se prema zapadu veže grebenima na Palež odnosno na Crni Vrh.

Izadosmo na stanicu Zrmanja pruge Zagreb—Split, koja sa novonastalim naseljem Otrič izgleda poput kakve oaze u pustinji, jer se je smjestila na prostranom kamenitom polju, što veže velika krška polja Malu i Veliku Popinu, a u zaledu joj se diže gola i plješiva glavica rastrganoga Postakata 1425 m, čijim podnožjem prolazi prije spomenuta pruga. Ostavismo naše stvari u gostionici, u kojoj odlučisemo prenoći, pa se zaputisemo niz polje Male Popine sve do njegovog južnog ruba do kapelice Sv. Trojice, odakle se cesta, što vodi u Knin, u jakim okukama spušta u slikovitu dolinu

Zrmanje. Pod nama na kojih 150 m pukao je krasan razgled na veličanstveni prođor Zrmanje, koja izbija na podnožju gorske kose Lazice, teče smjerom jugozapadnim a zatim južnim prima neposredno pred mjestom Zrmanja jako krško vrelo zvano Crno Vrelo, koje upravo podvostručuje množinu vode u Zrmanji. Od mjesta Zrmanje biva dolina šira pa se prema jugu sužuje tako, da pred mjestom Palanka postaje posve uska i zadobiva karakter stjenovite doline. Dolina Zrmanje je pitoma i puna zelenila, pa je u velikoj protivštini s mjestom, odakle ju promatramo, jer ovdje vlada velika pustoš, vrletna i kamenita golet. Isto je tako i sa klimom: ovdje gore vlada oštra i kontinentalna klima, dok je u dolini blaga mediteranska klima, koja pogoduje bujnom raslinstvu. Zato u dolini Zrmanje uspijeva divlji oleander, vinova loza, smokva, jabuka i kruška, a duž rijeke Zrmanje nalazimo vitke jablanove, kakvih nalazimo i duž donjeg toka rijeke Cetine. Uživajući tako u skladnoj slici lijepo ove doline i njene okolice, okrenemo se prema Poštaku, a njegova bijela glavica osula se divnim večernjim rumenilom, što nas je upozorilo na povratak. Usput do Otriča nadosmo i pogodismo čovjeka iz sela Male Popine, koji će sutra za rana sa svojim konjem s nama.

Iz jutra rano skupila se naša karavana i mi krenusmo od Otriča poljskim putem, što vodi uz sjeverozapadni rub polja Smederevo (M. Popina). Sunce je bilo još za Poštakom, a njegova glavica bila je umotana u bijeli veo burnih oblaka, što se očitovalo i dolje kod nas, jer unatoč 20. srpnja bilo je tako hladno, da bi dobro došao kakvi topli ogrtač. Prelazimo preko zapadnog dijela polja, koji je plodan, pa je baš dozrijevala raž i ječam, a žuto klasje talasalo se na burnom vjetriću. Tako stigosmo do prvih kuća Male Popine, gdje nas je naš kiridžija pozvao u svoju kuću i pogostio varenikom, kiselinom i svježom raženom pogačom. Nakon kratka odmora započesmo uspon od zapadnih kuća sela donjim dijelom Rajinog klanca koji se duboko urezao između podnožja vrha Visila 875 m s juga i Debelog Brda 899 m sa sjevera. Tu smo na istočnom obronku brda Visila naišli na lijepo kamenite forme u debelo uslojenom jurskom vapnencu, od kojega je cijeli taj kraj izgrađen. Strmi kameniti put izveo nas je na prostranu visoravan Borovackog polja urešenu brojnim niskim glavicama, između kojih su se pružila u raznim smjerovima kraća ili dulja polja sa plodnom zemljom crljenicom. Kraj je vrlo slikovit sa dosta bjelogorične niske i visoke šume, zelenim košanicama i obrađenom zemljom težatnicom, a glavice vrhunaca su gole i kamenite, kao što su im i padine kamenite, ali u pretežnoj česti obrasle šumom. Zapadna strana visoravni zatvorena je poput kakvog zida vrhuncima Lipac 933 m, Paripovac, Crni Vrh i Jelov vrh.

Polazimo zapadnim dijelom Borovačkog polja prema Mrkić s t a n u, koji se smjestio u njegovu zapadnom kutu, a odakle se prema jugu polje sužuje i zatvara dosta visokom prečkom. U kućama se opskrbismo vodom, jer kako je kraj posve bez izvor-vode, to je potrebno opskrbiti se vodom vazda kod stanova, koji imadu vodu iz čatrinja ili iz škarova. Krenusmo niskom bjelogoričnom šumom uz strminu, da se prebacimo preko sedla odakle smo se spustili u slijedeći dol zvan Smrdljivac. Prostrani dol, kojega je sjeverna čest pašnjak, dok je južni dio dola dijelom košanica, a dijelom oranice, kojih su pojedine parcele ogradene proštacima iz raznog drveta, a ponajviše bukovine. Iznad toga dijela nalazi se i naselje Marcetić s t a n. Nekoliko trošnih kućica sa još trošnjim gospodarskim zgradama, što nam jasno svjedoči, da je današnje naselje bilo nekada samo ljetni stan, pa da je samo silom prilika postalo stalno naselje. Dol je izgrađen od jako bituminoznog jurskog dolomita, a kada se ovaj ugrije od sunca, zaudara cijeli dol po katranu, od česa je i dobio svoje značajno ime Smrdljivac. Iz Smrdljivca valjalo se opet uspinjati po strmom kamenitom i pločastom putu na omanju visoravan obraslu niskom šumom, koja kasnije postaje većom i njome se dolazi do ruba slijedećeg krškog polja Jasikovac. Jasikovac je prostrano krško polje oko 900 m aps. visine, koje se uvalilo u pravcu sjevero-zapad jugoistok između grebena Jelovog vrha sa sjeverne strane, a Kurozeba, Gologura i Crnog vrha s južne strane. Cijelo prostrano polje je pravi visokogorski pašnjak, dok su mu strane prava kamenita pustinja, koja najjače dolazi do izražaja u glavicama prije spomenutih vrhova. Sve je to svjetlo sivi tanko pločasti vapnenac formacije Jure, iskidan i izlomljen u manje i veće ploče, pa izgleda kao da odnosni vrhovi nisu jedna kompaktna kamenita masa, nego kao da su nastali nanašanjem kamenih komada na jednu hrpu. Nigdje na trupinama tih vrhova ne nalazimo bilo kakve vegetacije, tek na samom vrhu Jelovog vrha nalazimo nekoliko starih bukava, i posve trulih jelovih dubova, što nam dokazuje, da je nekada, a ne mora tome biti davno, bila ovdje lijepa jelova šuma, po kojoj je i vrh dobio svoje ime. Stanova nema na Jasikovcu, jer ovamo dolazi blago na pašu iz susjednog niže ležećeg polja Javornika. Kako je bilo podne, odlučismo da ovdje malo založimo i da se odmorimo. U tom poslu nismo niti zapažali, što se oko nas zbiva, jer smo najedamput bili iznenadeni nekom muklom tutnjavom. Zatvoreni u onom dolu nismo vidjeli daleko, a ono, što smo vidjeli, bilo je iznad nas čisto sunčano nebo. Unatoč tomu opomenuh drugove, da se maknemo odavle, jer mi se čini, da je ona mukla tutnjava vrlo daleka grmljavina. Započesmo se odmah strmo uspinjati na sedlo između Kurozeba i Gologura, a koje dijeli Jasikovac polje od Javornik polja. Uspevši

se na sedlo imali smo šta i vidjeti: tamo daleko na jugu zacrnilo se obzorje od tmastih oblaka, a preko te tamno sive površine križaju se munje u svim duljinama i smjerovima, silna tutnjava dolazi do nas još uvijek dosta muklo i tajanstveno. Sa sedla vodi vrlo strmi kameniti put do kuća Javornika. Tek što stigosmo do polovice strme padine, kad opazismo kako vjetar od juga goni tmaste oblake upravo orkanskom snagom sve u pravcu prema nama. Grmljavina je bila sve bliža i sve žešća, i nekako sto koračaja od kuća zahvatio nas je prvi škropac, požurimo do prve kuće i tek udosmo na vrata kad se spusti silna kiša uz još silniju grmljavinu, koja je strahotno odzvanjala po pustum onim gudurama. Dobar jedan sat potrajalo je ta strašno nevrijeme, sa svih obronaka i po svim gudurama jurili su mlazovi smedjocrvene vode, koja je kotrljajući veće i manje kamenite valutice prouzrokovala tutnjavu, koja se pričinjala kao da dolazi od podzemnih rušenja pećina.

Nakon toga pravog ljetnog pljuska iznenadno kako je došlo nevrijeme, tako je i otišlo, a iznad nas zasjalo na čistom i bistrom obzoru divno popodnevno srpanjsko sunce. Odlučismo, da razgledamo krško polje Javornik i njegovu okolicu, a iza toga da nastavimo naš put dalje. Krško polje Javornik prostrana je visoravan pravca sjeverozapad-jugoistok, koja je okružena unaokolo samim kamenitim golim glavicama. Sa sjevera ga zatvaraju izdanci Crnoga vrha, koji se vežu na Kurozeb i Golokur, što ga zatvaraju sa izdancima Jelovog vrha sa sjeveroistočne strane; sa istoka ruši se strmo odlomljena kosa Vrbice, dok ga sa zapadne strane zatvara istočni izdanak Sedla i dugački rastrgnuti greben Stružnice. Dijeli se u dva dijela, u gornji ili sjeverozapadni dio, koji je viši, i u niži, donji ili jugoistočni dio. Gornji dio zapremaju lijepi i bujne košanice, dok u donjem dijelu ima oko naselja nešto zemlje težatnice, a ostali je dio kamenit i određen za pašnjak. Vegetacije i ovdje nema u samom polju nikakve, a strane okolišnih padina vrhunaca pretežno su također gole i kamenite izuzev Vrbicu, koja je djelomice obrasla niskom šumom kao i padine Stružnice. Tek u sjeverozapadnom dijelu polja na obroncima Sedla i Crnog vrha nalazimo nešto visoke bjelogorične šume, koja zalazi i u gornje dijelove samoga polja. Naselja su dva, jedno u sredini polja, a drugo u skrajnjem jugoistočnom dijelu, pa izgleda da su i ta naselja bila prvobitno samo stanovi, koji su tek kasnije postali stalna naselja. Izvor vode nema niti ovdje, pa su ljudi upućeni samo na vodu iz čatrinja, dok se blago napaja iz lokva, kojih imade kod svakog naselja. Kako nema dovoljno zemlje težatnice, to je glavno vrelo naroda stočarstvo, i to poglavito koze i ovce, a imade nešto rogatog blaga i konja. Narod je stoga vrlo siromašan, jer i ono, što ima na prodaju, danas mu je niske cijene i nedostaje za najnuž-

nije svagdanje potrebe, pa su te siromašne potleušice sa svojim stanovincima žalosna slika bijede i nevolje. Ipak taj narod ne očajava, nego podnosi svu tu bijedu i neimaštinu nekim stoičkim miron, nadajući se vazda nekim boljim vremenima i povoljnijem načinu života. Ta ne treba njemu puno, da zadovolji svoje skromne želje, tek toliko da bez brige prehrani sebe i svoje, i da ne ide gol i bos. A da to nekako uzmogne postići, sve muško, što je sposobno za rad, odlaže diljem naše domovine na zaradu, da se tako osigura protiv aveti glada za teških i dugotrajnih zimskih mjeseci.

Kako smo odlučili da nastavimo dalje naš put, uputismo se oko 4 sata popodne kroz sjeverozapadni dio Javornika, dakle kroz predjel košanica, po kojima je bila bujna trava, a koju su baš počeli kosit. Laganim dolinskim putem išli smo sve do podnožja izdanaka Crnoga vrha, a tu smo skrenuli nešto prema zapadu uspinjući se kamnitom strmom stazom kroz gustu bukovu šumu. Izašavši iz šume zadošmo među rastrgane stijene izdanaka Sedla, pa vrludajući dugo između njih stigosmo pod večer do našega cilja stanova Zir, gdje smo odlučili prenoći i onda nastaviti dalje naše istraživanje u zapadnom dijelu najjužnijeg dijela Velebita.

DR. HENRIK TUMA:

LJUBLJANA.

TOPONOMASTIKA I TERMINOLOGIJA

Članki dr. Branimirja Gušić-a v »Pl. Vestniku« št. 3. 1932 in dr. Ivana Krajač-a v »Hrvatskem Planinarju« št. 6 in 7 1932, so mi potisnili pero v roke, da se taknem vprašanja, ki ni le važno za turista, ampak sega v mejo različnih ved: geografije, sociologije, zgodovine in filologije, pred vsem pa antropogeografije. Vsled tega se imenoslovje (Ortsnamenkunde - Toponomastika) tudi ne da rešiti z enostranskega stališča ene same vede. Imenoslovje še danes ni priznana samostojna veda. Sprva so se pečali s tolmačenjem krajevnih imen le diletantje. Ne jemljem te besede v zaničljivem pomenu, kakor ga navadno rabijo samoljubni profesorji, marveč smatram za dilektanta človeka, ki iz ljubezni do stvari kako stvar proučuje, dasi nima za to šolske diplome. Krajevna imena so že od nekdaj budila pozornost ljudi, nekaj po svojem jasnem pomenu, ki podaja dejansko sliko, nekaj pa po posebnih lastnosti kraja, ki vzbuja radovednost ali željo spoznanja.

Že stari Latinci in Grki so skušali priti na dno pomena krajevnih imen. Ker pa jim je nedostajalo stavnih podatkov in teoretičnega znanja, ostala so vsa tolmačenja starega veka več ali manj preprosta, če tudi se še sedaj ljubitelji klasičnih jezikov iz posebnega spoštovanja do njih jako radi opirajo na stare razlage klasikov.

V novejšem času je pozornost za krajevna imena posebno oživila, za to pa tudi tem pestrejše¹⁾) razlaganje. Priprosto ljudstvo je že od davna skušalo raztolmačiti nerazumljiva imena po svoje, t. zv. ljudska terminologija. Trdilo bi se celo lahko, da je ljudstvo gotovo poklicano tolmačiti imena, kajti prišla so iz ljudstva samega. No, često je razлага težka ali nemogoča, ker je ime ali arhaično ali je nastalo iz križanja jezikov ali je pokvarjeno po izreki prednikov. Kjer se je ljudstvo v zgodovini križalo z različnimi plemenami, tam je razлага imen tudi za učenega človeka težka. Vendar ljudstvo tudi tako spakedrana²⁾ imena sodi po svojem jezikovnem čustvu. Ljudsko tolmačenje pa odgovarja pa le tam, kjer je pomen besede še živ. V tem slučaju je ljudska etimologija gotovejša³⁾ nego bogsigavedi kako učena. Za imenoslovje velja torej temeljno načelo, da je empirično dobljeni pojem odločilnejši od teoretičnega, da je semantična razлага važnejša od fonetične.

Ako hočemo odkazati imenoslovju mesto, katero naj vzema kot veda v znanstvenem sistemu, moramo izhajati iz metodologičnega stališča. Predmet krajevnih imen so prirodna tla, ali pa je gospodarski ali socijalni pojav. Krajevna imena so vezana na prirodu, posebno imena gora, rek, oblik zemlje. Zahtevajo torej točno poznavanje morfologije, podnebja, rastlinstva, živalstva in kamenin, ki so sestavni del površja zemlje. Imena pa so vezana tudi na razmerje človeka s prirodo, t. j. zvezo človeškega dela s silami prirode, ki daje gospodarske pojme, ter na zvezo človeka s človekom na gotevem prostoru. Jezik ne more biti družega nego reakcija na realne zvezne človeka s prirodo ter človeka s človekom. Imenoslovje torej spada pod geografijo, prirodoslovje, sociologijo, posebno pa v antropogeografijo. Do sedaj se pa ta veda ni izkristalizirala ter se obdeluje le enostransko. Posebno so se v zadnji dobi polastili imenoslovja kot njih izključne domene filologi in med filologi — fonetiki. Po fonetičnih zakonih preiskuša se ne le glasovna sestava besed, temveč delajo se sklepi tudi na pomen besede, ne glede na stvarno podstavo, delajo sklepi tudi na socialni sestav in zgodovino!

Izhajati moramo pri imenoslovju empirično ter na licu mesta ugotoviti vse momente, ki pridejo za vsebino besede v poštov, oblika, barva in dr. predmeta ter odnos do človeka in drugih predmetov. Tu ima alpinist takorekoč prvo besedo. Šele, ko se dobi iz stvari same odgovor, je stvorjena beseda in ima filolog posel, da tudi glasovno sporedno ugotovi pomen. Ako je ime semantično ugotovljeno, potem fonetika sledi kot pomožna veda.

1) pester = raznoličan, šaren.

2) spakedrati = sprčiti, pokvariti.

3) gotov = siguran, određen.

Znastveni aksiom je, da se smatra kot dognana resnica le to, kar potrdijo v svojih zadnjih izsledkih vse vede, ali vsaj one vede, katerim je predmet pristopen. Kjer tega ni in se izrazi le ena sama veda, ostane še tako točni izsledek le hipoteza toliko časa, dokler ne dobi potrdila tudi od druge vede. Hipoteza pa tudi velja le, ako je z zadostnimi in izdatnimi razlogi utemeljena, sicer ostane gola domena ali je le plod znanstvene ideologije.

Upoštevati je posebej še zgodovino besed, kjer take ni, ostane podmena. Kjer pa je dokumentarično izkazana starejša oblika, se s primerjanjem pride do neke gotovosti ako starejša oblika dovolj stvarno tolmači novejšo. Na pr. ime Verzegnis za vrh 1905 v Kar-niji, se je v XII. stoletju glasilo Uersegz-Vršec, ime, ki stvarno tudi odgovarja. Tako je Ragogna v stari obliki Reunia, kar je očitno Ravna.

Interesantna je v tem oziru zgodovina imena Königsberg za 1917 m nad Rabljom. Slovenski domačini jo imenujejo Krájevska Špica. Ako izvajamo to ime po besedi kraja, bi značilo nemški Rand-berg. Dokumentarično u XVII. stoletju se je ime glasilo Kötenberg. Naseljeni nemški rudarji te besede niso razumeli, a ker so kopali v gori bogato rudo, so si ime raztolmačili kot Königsberg. Slovenski prebivalci v sosedčini, ki so potem stoletja slišali le nemško besedo, so si preveli ime na svoj jezik Kraljevska Špica, dialektično Krajevska Špica. Pravo ime je Kontni Vrh, beseda konta pomeni skalnat kot, Felswinkel, v ruščini kuta, Ofenwinkel. Morfoločno odgovarja ime Kontni Vrh docela oblikam gore. Ime Kontni Vrh je tudi drugod po Slovenskem obilno ohranjen ter sega daleč na zapad v Centralne Alpe. Bilo bi silno važno, ako bi tudi hrvatski, srbski in blgarski alpinisti na svojem ozemlju poiskali ime konta, oz. kuta.

Kako težko je tolmačiti krajevna imena, ki so nastala vsled kri-žanja plemen, nam kaže sledeči primer: Lušč Vrh je laški Lus — ora; Beli vrh je enkrat Pio verno, drugič Zuc de Boor, dokumentarično Burco bello, to je Vrh Beli; Mali vrh, mal orch. Slovenski vrh je torej prišel v obliko ora, verno, burco in orch. Ta primer kaže, da je pričeti sistematično s krajevnimi imeni tam, kjer prebiva staro, enotno pleme, ki govorí kolikor toliko nepomešan jezik in ki ni nastal iz križanja različnih plemen. Romanski jezik je silno prekri-žan z latinskim, germanskimi in predzgodovinskimi elementi. Ger-manščina ima po filologu Feistu oko 30% indoslavenskih elementov, po mojem od 35 do 40%. Albanščina je mešanica slavenščine, latin-ščine in neznanega jezika. Madjarščina je mešanica turanskega in slavenskega elementa. Na srbskem in hrvatskem prostoru zatrju-jejo učeni ljudje različne starejše jezikovne podlage, prof. Cvijić pa je ugotovil silno metastazo. Ostanejo torej le Slovenci, ki so prebi-

vali stalno v zatišju visokih Alp, ter bili podvrženi nemškemu vplivu že tako pozno v zgodovini, da se germane primesi lahko točno ločijo od slovenske podlage. Krajevna imena se torej kolikor toliko točno lahko tolmačijo le na Slovenskem. Dejanski se lahko v Julijskih Alpah vsa imena brez težave tolmačijo, enako tudi u Kamniških planinah in Karavankah. Ime Karavanke pa je zgolj književno ime, radi tega tudi filologi lahko nemotno preobražajo nad tem imenom različne kozolce.

Iz tega stališča lotil sem se pred 30. leti preiskovanja slovenskih krajevnih, posebno gorskih in obornih imen in vzporedno terminologije ter svoje preiskovanje omejil na Julijske Alpe. Jezikovno podlago sem imel v govoru svoje stare matere — Dolenjke, — naj mi filologi odpuste tako zvano »Grossmuttertheorie«, — kot slušatelj Miklošiča in po 30 letnem skrbnem delu na licu mesta. Moja naloga je bila, da sem točno po predmetu in s tolmačenjem starih pastirjev ugotovil nazive. Enake besede sem potem primerjal z enakimi pojavni v prirodi. Tako sem ustanovil pojem za pojmom semantično in empirično. Kolikor sem preiskusil takó dobljena imena fonetično, je tudi to odgovarjalo vsebini. Moje »Imenoslovje Julijskih Alp« je izdalo Slovensko Planinsko društvo ter smelo trdim, da je to prvo znanstveno antropogeografično uteviljeno imenoslovje, ki naj služi daljšemu preiskovanju kot samostojna veda. Slovenski filologi se kritike niso lotili, ker ne poznajo sematične podlage, slovenski geografi pa ne, ker nisu proučili imen na licu mesta in ne morejo dati odgovora, ali so imena prava ali ne. Do daljšega smem torej trditi, da je moje imenoslovje prva znanstvena podlaga za sistematičen študij ne le imen naših Alp, ampak vseh Alp in konečno tudi Balkanskih gor. Ker se Julijske Alpe dotikajo germanškega in romanskega plemena, imenoslovje Julijskih Alp tudi daje izborno gradivo za fonetiko pri prehajjanju slovenskega imena v germanščino in romanščino in obratno.

Balkan nima Alp, torej tudi nima vseh oblik in prirodoslovnih pojavov Alp. Mora imeti torej deloma slavenska splošna imena, poleg tega pa tudi svoja posebna. Tako moramo imena gora, planina, otok in rek tolmačiti skupno.

Beseda Kras je čisto slovenska beseda. Besedo so nemški geografi našli nad Trstom in v Gornji Istri. Iz besede Kras je nemška beseda Karst in laški carso. Še starejše ime za Kras nad Trstom je grška beseda Ocra, pozneje Carusadios. Carusadios je očitno pokvarjenka iz besede Kras, Ocra iz grške besede ὄχρις (kraj špičastih kamenov) pa je očitno prevod iz slovenskega. Kot lastno ime se nahaja v obliki Krasic pod Črno Prstjo, Krasji Vrh 1772 m, pod njim Kras v skupini Krna, selo Kras v občini Kal, Krasje, vas pri

Foto: Vinko Novak

OTOK RAB : POGLED S FRKANJA
na grad, Kamenjak i Velebit.

Foto: Jovanović

VLAŠTICA: POGLED NA MORE
u oči oluje ekvinocija.

Foto: Dr. I. Rubić

PODGORJE ORJENA: ŠKRAPE U UBLIMA.

Foto: Dr. J. Poljak

JUŽNI VELEBIT: KRŠKO POLJE JASIKOVAC.

Volčah, Krásica na Kalski planoti nad Sočo. Kot apelativ pomeni zerissener Boden, enako krásina, kráščina, Karstgegend, kot lastno ime Krašnja, kraševina, Karstformation. Ako je s tem dokazana pristnost slovenskega imena, pač ne smemo rabiti nemško potvorjenko Karst, ampak svoj domači izraz. O tem menda ne more biti nobenega dvoma, slovenski apelativ krš, če tudi prihaja od istega debla, ima svoj določni pomen kot abgerissenes Stück Gestein. Krševje pomeni v naših planinah Trümmergestein, krševina, Trümmerboden, kršec, Kies, deminutiv od krš. Pravimo tudi nekam tavtologično kršni Kras, ako hočemo povdarjati raztrganost skalovja. Ako Hrvatje¹⁾, Srbi in Bolgari besede Kras ne poznajo, si morajo za te morfološke pojave izposoditi slovensko besedo Kras, a ne nemški Karst in ne laški Carso. Slovenski priprosti kmet ne govori za krašen ali pokrašen svet, marveč pravi kráščina, kraševina, kar je krepkejše in točnejše. Ako se pa že hoče umetno stvoriti glagol, se pač mora rabiti pokrašena, pa ne pokaršeno. Taka tvoritev bi kazala na germansko ideologijo.

Otok in planina sta imeni, ki gresta od Slovencev do Bolgarov. Planina je nemško Alm, balkanska plánina. Kršni del gore se gotovo tudi na Balkanu nikjer ne imenuje planina. Apelativ planina je torej enak pri Srbih in Slovencih. Nemška beseda Alm pa je iz Alpe. Kadar je pri Nemcih Alp postal lastno ime za gorovje, je tudi na Balkanu planina, n. pr. Stara Planina lahko lastno ime. Apelativ planina pa je vedno le plani, pašni del gore. Miklošić loči deblo planine od adjektiva plani, po mojem mnenju neprav, kajti semantično je planina plani del gore.

Enako je beseda gora skupna in pomeni višino. Gremo gor, gori, oben. Pomen gozd za goro je drugotan, ker je na Balkanu gozd navadno višje lege, torej na gori. Tudi Francuzi in Ladinci mešajo pojme, ko rabijo za planino montaggio, montage, t. j. gora. Znani vrh

¹⁾ U području sjevernog Hrvatskog Krasa ima više mjesta, koja izvode svoje ime iz kraške naravi terena. Tako: Krasica, kotar Sušak; Krasinac, opć. Vivodina, gorski dio kotara Jastrebarsko; Krasnica, opć. Novi Vinodolski; Krasno (na sjevernom Velebitu), opć. Sv. Juraj, kotar Senj; Krasulja, opć. Bušnić, kotar Korenica; Krašćevica Gornja, Dolnja i Srednja, opć. Gerovo, kotar Čabar; Krašić (u prošlosti valjda Krašići, po imenu stanovnika), kotar Jastrebarsko. — Osim toga dolaze imena mjesta istog korijena napose u Bosni: Krašovo, kotar Tešanj; Krasulje, kotar Ključ; Krasanović, kotar Srebrenica, pa u Prekomurju: Krašči, glavarstvo Murska Sobota. Prema tomu je imenica kras bila u starohrvatskom jeziku poznata u većem dijelu starohrvatskog naseljenja, a brojno je jošte i danas zastupana napose na području sjevernog Hrvatskog Krasa. Očito će biti jošte i danas sačuvana u izvedenim imenima manjih mjesta na tom području. — Primjedba g. Dr. I. Krajača.

Jof del Montaž pomeni »Špik nad planinami.« Romani in Nemci za slavensko planino pravzaprav nimajo lastne besede, Jugoslovani pa ne smemo zamenjavati planino in goro, ker imajo docela določni prvotni pomen ene in druge besede.

Docela izgrešen je izraz planinski venec (to bi pomerilo v nemščini Almkranz). Venec v slovenščini je vedno nekaj zavitega v krog tudi, kadar pomeni vez ali nanizane predmete. Ne sme se torej rabiti beseda venec za rajdo gor, Bergreihe, za pogorje Bergzug, za gorsko postat Bergflucht, za gorski lanec Bergkette. Otok je beseda istega pomena med Jugoslovani in pomeni del zemlje, ki moli iz vode, okoli katerega teče voda. Poleg tega imamo tudi skupno besedo ostrov. Tudi ostrov pomeni kos zemlje, okoli katerega gre vodna struja, Strömung. Ako bi delali razliko med pomonoma otok in ostrov, bi slednjo besedo prevedli z nemško Flussinsel, otok pa splošno Insel.

Ne vem, zakaj dr. Gušić rabi nemške besede: Gletscher, Firn in Kar. Najprej bi se moral vprašati, če eksistirajo te besede v kakem jugoslovanskem dijalektu, dobil bi v slovenščini lednik za Gletscher, sren za Firn, krnica za Kar. Sren je težje razumljiva beseda, prihaja iz glagola hreniti, starr werden, ki je znan le v slovenščini, sren je torej hartgefrorener Schnee. Nemška beseda Firn je pa iz fern, t. j. davno, Firn torej davnii sneg. Slovenski pastir ga tudi imenuje lanski sneg, dočim Gletschereis po barvi, zeleni sneg. Lednik pod Triglavom imenuje »Zeleni plaz.« Beseda nemški Kar in slovenski krnica se nahajata v Alpah sto in stokrat za isti morfološki pojav. S tem je izpodbita prazna keltska razлага. Prepričan sem, da se to besedo dobi tudi na srbskem in hrvatskem prostoru in pač tudi v bolgarščini.

Klisura je tujka in pomeni Sperre. Slovenec ima besedo soteska za Talsperre, tesni za Talenge in klanec za Defile. Pozna pa tudi tujko klavže iz nemškega die Klause, beseda, ki je iz latinskega clausa, na Goriškem pa kluža in furlanskega sclusa. Klisura je v srbščini kot nerazumljena beseda dobila drugoten pojem ter se prenaša na strme stene soteske.

Žrelo je der Rachen, korito je der Trog, žleb di Rinne, debro Talschlucht, sopot Klamm od glagola ruski putat. Miklošić ima sopot za Kanal, to so vezane deske med katerimi teče voda.

Ako bi se potrudili srbski in hrvatski alpinisti sestaviti imenoslovje, kakor je moje za Julisce Alpe, bi bili skoro na jasnem. »Hic Rhodus, hic salta!« Različno stališe dr. Gušić-a in dr. Krajač-a, žal, kaže, kako neobdelano je znanstveno polje imenoslovja in nazivoslovja pri Jugoslovenih, dasi je le ondi dobiti prvo podlogo za znanstveni temelj imenoslovja sploh. Ako pridemo v doglednem času do

točnih monografij o svojih gorah, s tem ne damo samo turistom vademecum za rabo domaćih imen, marveč ustvarimo tudi nove temelje za filologijo, zemljepisje in zgodovino ter novo podlago za proučevanje prve alpske kulture, ki ni mogla biti druga v prvih početkih, nego pastirska.

S tem sem dal le nekoliko misli o imenoslovju in nazivoslovju z namenom, da hrvatska, srbska in bolgarska planinska društva prično s resnim sistematičnim preiskavanjem imen za gore, reke, doline in posebno obore, ter nazivoslovje — sine ira et studio.

DR. IVO RUBIĆ:

SPLIT

IZLET NA ORJEN (1895 m)

Svi mi, koji smo navršili pred malo vremena dva ili tri decenija života i koji smo učili srednju školu, dobro se sjećamo, kako smo morali u geografiji učiti, da je Orjen najviši vrh Dalmacije. I onda se u mnogima od nas rodila želja, kako bi bilo lijepo da se poponemo na tu visinu, da upoznamo njegove odlike, pute i vidike. Ali ta želja u mnogima bi bila zamrla i nikad je ne bi ostvarili, da nije netko došao sa strane te prenuo tu zamisao iz zaspanosti, opozvao je u život, potencirao je i nastojao da se realizuje. Ideje niču ili u samom čovjeku ili ih on dobiva od nekog drugog. U ovom slučaju da nije bilo H.P.D. podružnice »Mosor«, ne bi bili mnogi planinari ni došli do misli da odu na Orjen. Iza pretodnog raspravljanja i dopisivanja krenusmo u subotu večer.

Na pristanu su nas ispratili brojni znaci, roditelji članova te sam predsjednik društva. Sa parobroda se često čula naša himna »Mi smo mi, mi smo s Mosora doma« i još mnogo ostalih pjesama, dok smo po krmi ostavljali Split. Da smo birali ljepšu noć za putovanje, ne bi je bili izabrali. Nevjerojatna tišina, jer niti na pramcu parobroda se nije osjećao vjetar. Tako je bilo u bračkom, hvarskom i korčulanskom kanalu. Sjekli smo srebrenu mjesečevu cestu što se pružala pred nama horizontalno. Silhuete otoka, ljudi i stvari na parobrodu bile su sasvim drukčije nego danju, jer drukčije osvjetljenje, pomanjkanje dnevne boje objekata dalo im je nove obrise, koje su draže nego stare. Ali ponajviše sam se čudio jednoj optičkoj pojavi. Idući od Splita ka splitskim vratima (tjesnac između Šolte i Brača, širok 800 m) staza mjesečeve svjetlosti je bila najprije široka, a onda se sve većma suzivala, dok napokon nije nestala u samim vratima. Izgledala je poput istokračnog trokuta, komu je vrh bio negdje kod Mrdulje. Čim smo prešli splitska vrata, opet je nastupio isti pojav: cesta svjetlosti je bila široka, dok se nije suzila u vrhu Pelegrina na Hvaru. Tu nije obična halucinacija, koja se pojavljuje kod duge, ravne i jednakе široke ceste, jer je faktično zastala ta svjetlost u splitskim vratima. Je li uzina tjesnaca djelovala na slabiji refleks mjeseca u vratima, ili je... ne znam što da dalje navedem kao razlog. Takova je debata okupirala naše duhove, dok smo se dugو i lagano vozili po toj divnoj mjesecivoj stazi. Problem je ostao neriješen, kao što mnogo takovih pitanja u prirodi ostaje neriješeno.

Isli smo tako od svjetionika splitskog gata ka Zaglavu i Livki, pa Pelegrinu i dalje. Kapetan je njih gledao kao svoje stalne, nepogrešive vodiče. — San je pomalo počeo savladavati mlade, zdrave i vesele planinare i planinarke, nestajao je jedan po jedan iz društva, da nade sebi noćno skrovište. Samo jednom

čovjeku smo povjerili sve glave planinara, sve imanje naše, čitav brod. Taj čovjek je budno i oštrosno pazio na svjetionike, da im se upravo onoliko približi, koliko je potrebno i ne više, pazio je na pučinu, da se ne bi sudario s kojim sporim jedrenjakom ili brzim parobromom. Lako je kapetanu budnu, koji vidi stalno svijetlo, a teško, ako ga daleki žičak ne opominje na pravi put. Prestajale su i refleksije, jer je san jači od volje i pameti.

Zora je već bila prosula puninu svijetla i javljala skori dolazak sunca, kad smo osvježeni ostavljali svoje ležište i počeli se sakupljati. Dozivanje, pjesma, otvaranje torba, govor o spavanju i nespavanju, o sanjanju i hrkanju bio je entré novog dana. — Na jugozapadu se već dobro vidio Mljet, na sjeveroistoku Stonski rat. Stali smo pred ulazom u Vratnik, odakle počinje krasan dubrovački arhipelag.

Brojni otočići nanizali su se u jednom pravcu od Stonskog rata sve do Lapada u raznolikoj formi. Svi su kitnjasti, jer je dubrovačka republika puno više znala da cijeni šumu nego Veneciju, u čijem je posjedu bio veći dio sjeverne i srednje Dalmacije. Na kopnenoj strani dubrovačkog kanala podno Tmora nalaze se brojna lučna udubljenja, od kojih su neka propale vrtače, kojih je dno sišlo pod more, a druge su još nad razinom mora. K Stonu i Slanom su dopirale nekoc rijeke, kojih su forme korita ostale, a tijek rijeke presušio. Te su rijeke utjecale na stvaranje oblika dosadašnjeg kanala.

Lijepa je poluvrtača Trstena nad razinom mora, u čijem se najvećem udubljenju nalazi najveća platana u Dalmaciji i najljepši park plemića Gozze. I gdje se zaliv razgranao u Rijeci i Gružu poput kozjeg vimena, svršava kanal i arhipelag. Kad smo pristali u Gružu, pozdravili smo se g. Kusijanovićem prijaznim gospodinom, koga smo jedino upoznali od brojnog članstva H.P.D. »Orjena«, ukrcali smo se u dva auta i počeli »planinarsko« penjanje.

Prošli smo tako preko Pila, Ploča, kroz Župu, duž Mlina, iznad Cavtata, čiji se bijeli mauzolej Račića iz daleka vidi, pa kroz Kanavle do Grude. Nismo imali termometra sobom, ali osjećali smo nevjerojatno visoku temperaturu. Bilo je bez čuha vjetra, valjda 40°C , pa smo pitali ljudi, je li ovo neobična vrućina, a oni su govorili: »Jest, vruće je, ali ovako je kod nas ljeti«. I zato smo osjetili da je vino kod njih slade nego obično drugdje, ono ima u sebi valjda više od 7% šćera. Nikad nisam osjetio čežnju da se iskopam iz jedne doline kao tada iz konavoskog polja.

Počeli smo da se dižemo u veće visine između planina Sniježnice i Mrcine. Po gojoi podgorini vijuga se uska cesta u brojnim serpentinama nad kršnim poljima Greba do raskrsnice, od koje se ide na zapad prema Trebinju te na istok prema Orjenu. Podno Lentara zelenilo se zubačko polje, kroz koje vijuga Trebinjčica i daje vodu dubrovačkoj Rijeci. To je polje niže od površi, po kojoj se mi lagano dižemo. Svukud nas prate vrtače, u čijem dnu raste nešto malo kukuruza i sočiva, po pristrancima stabla graba. Naselja su vrlo rijetka, a stanovnici više stočari nego zemljoradnici. Motor našeg automobila glasno zuji, te sad stižemo svoje drugove, a sad nam oni odmiču. Svi su u strijačima, koje su kupili u Grudi, gdje je takova grana domaće industrije razvijena. Napokon se spuštamo prema Vrbanju, gdje je odavna bila jaku žandarmerijsku stanicu, a naša je država lijepo popravila kuću i vodu. Udalina izgleda alpinski. Pristranci gora i široki proplanci obrasli zelenom bukvom, zaravanci se zelene od sočne trave, a najniži predjeli doline pokriveni su kršljem, koje je vjetar dokotrljaо na snijeg. A kad snijeg okopni ostane debeli sloj valutica. Takav se pojав ne opaža svugdje u našim gorama. Tu obično pokriva snijeg pet mjeseci površinu tla, zamrzne se i kako pristranak blago slazi, stvara vrlo zgodnu plohu za sklizališta. Zato Dubrovčani iz svog vrućeg grada lako mogu da dodu do sklizališta,

isto kao Sušačani do Delnica. Zimi je tu življe nego ljeti. Četice dolaze dobro odjevene, stikližući se vrište, dozivlju, pjevaju i naprežu se da dostignu prvenstvo. Tu su nas lijepo dočekali žandari, jedini nosioci vlasti u toj pustosi. Tu smo uzeli vode i kremuli opet kroz divnu bukvu i pristrandak do Orjenske lokve 1600 m. U šumi je vladala duboka sjena, koja je čuvala ugodnu hladovinu za umorna putnika i zaprašena kola.

Veseli smo bili, jer smo se približavali svom željenom vrhu, koji smo sa ceste češće pogledavali. Na sedlu sagradilo je dubrovačko H.P.D. podr. »Orjen« preklanjske godine lijepu prizemnu kuću, a preko puta je neki iseljenik podigao spomenik Nj. V. Kralju. Napustili smo auto i uputili se pješice. Pratio nas je crni bor, alpinska smreka i bukva. Lagano smo se penjali promatrajući raznolike oblike krša, slojeve vapnenca, na kojima se često mogli zapažati fosili. Prema nama se dizala planina sva sazidana od horizontalnih slojeva vapnenca, na sjeveru se nalazio Vučji Zub, bivša stara tromeda između Hercegovine, Dalmacije i Crne Gore. A Orjen se ponosno nadvijao nad svim ovim vrhovima. Uspon je dosta lak, put siguran, markacija dobra. I što nas je više ostavljao crni bor, koji svojim fantastičnim rastom i jakim čelkinjama odolijeva nevremenima i studenim, sve većma su bile razvijene škrpe u visini, jer tu prevladava čisti kras.

Penjući se još malo uz posljednji greben Orjena, zadihani, ipak smo vriskali, pjevali od veselja. Prvi su već stigli i veselo dozivali i pjevali. A kad smo svi stigli, povadili smo aparate iz torba da snimamo desno i lijevo; hrane, da se pokrijepimo, skidali smo odijela sa sebe, jer je bilo vruće. Orjen je viši od Lovćena za 150 m. Sa njega su daleki vidici. Čitavo Krivošije, do Durmitora i Bjelašnice, do Rumije i Bojane, do Biokova i Ivana se vidi, a kad je osobita vedrina, čak do Italije. Tu se lijepo zapaža, da se grebeni naših najviših planina dižu u Dinarskom skupu sa visokih površi. Samo jedan pojav je na Orjenu raznoličniji nego na ostalim našim primorskim planinama. Gledajući sjevernu stranu Orjena, koja se strmo spušta, opažamo, kako je tu nekoć djelovao led. To su krnice (Kaari), forme uvala poput slova U, i velike morene, koje pokazuju nekoć jako djelovanje ledenika. Forme i djelovanje tog ledenika ispitivao je glasoviti poljski geograf Sawicki. Na vrhu Orjena se nalazi triangulaciona točka prvog reda. Nad njom su digli drvenu piramidu, koja je visoka 5 m, tako da ona popunja visinu do 1900 m. Nedaleko piramide nalazi se kup kamenja, na komu je željezna zastavica, koju je zatakao vojnički puk. Još jednom smo ogledali obzor, koji radi sparine nije bio bistar, i sidosmo. Opel smo sjeli u aute i uskom ali lijepo popravljenom cestom uputili smo se put Crkvica, koje su od sedla udaljene 11 km. Opel smo išli okukama kroz bukovu šumu. Nad Crkvicama se nalazi stara utvrda, koja je služila još valjda u borbi protiv Turaka, a uz cestu smjestilo se više lijepih drvenjara, koje je Austrija sagradila za vojsku. U njima, kažu, moglo je stati 10.000 ljudi. U jednom skupu tih drvenjara nalazila se ogromna peć, za koju vele da je bila najveća u Austriji. U Crkvicama inače nema nikoga i ništa vidjeti. Mi smo pošli u gostionu, koja nije baš bogato opskrbljena i otale se počeli spuštati lijepo popravljenom cestom ka Boki. Dva puta puta vode: jedan u Risan, drugi u Meljine.

Crkvice nemaju historijskih ni umjetničkih spomenika, ali prirodnih ljeputa imaju mnogo. S njih su izgledi daleki, lijepa bukova šuma, svježi zrak i, što je najljepše, vanredni pojavi krša. Prošao sam mnogo planina i širina, da promatram te pojave, ali nigdje ih nisam vidio takove kao u Crkvicama i Ublima. Vapnenac je vas izjeden, pa nalazio se on u horizontalnom, kosom ili vertikalnom položaju. Tu su duboki žlebovi, raznolike kamenice osjećene škrpe, ali vrtače su plitke, jer se njihovi spojevi brzo troše. I kamenje kaže,

da je tu najveća množina kiša u Evropi, jer niti bi bili tu tako razvijeni oblici krša, niti bi se vapnenac tako trošio, da ne pada toliko kiše. Na ovaj klimatološki pojav prvi je upozorio Fr. Kerner, poznati geolog i hidrolog. On je napisao opširnu raspravu o kišama na Crkvicama u »Pettermanns Mitteilungen«, jednom od najboljih njemačkih geografskih revija. Mnogi su posumnjali u rezultate te rasprave, jer zbilja je čudno, da na jugu Evrope, a ne gdjegdje na sjeveru ili u Alpama ne pada najviše kiše nego u Crkvicama i to u gotovo bezvodnom kraju. A ipak revizijom podataka utvrđilo se, da je Kerner imao pravo. Ako u Boki Kotorskoj padne godišnje do 2 m kiše, na Crkvicama padne 3.5 do 4 m. To je silna množina. Dosad je konstatirano da najviše kiše na zemlji padne u Čerapundi, u Himalaji, i to 16 m na godinu. U Crkvicama padne jedna četvrtina toga. Taj pojav velike množine kiše tumači se ovako: Boka Kotorska je poput kotla, čije se gole stijene silno ugriju. Zato nastane veliko isparivanje. Kad su vodene pare došle nad visove Crkvica i Boke, nad kojima su se nadvili najveći vrhovi Orjen i Lovćen, onda se zbog niže temperature kondenziraju i počnu padati. Kišu liju neprestano po više dana, tako da ne samo kemijsko, nego i erozionalno djelovanje vode je veliko. A sva ta voda prodre u zemlju, po zemlji nigdje ne protiče, jer nema nigdje stalne rijeke ni potoka.

Ali za dana našeg izleta nije bilo kiše. Nešto malo je bilo zaprijetilo, kad smo se penjali uz Orjen, inače je sunce nemilosrdno žeglo. Cesta od Crkvica preko Ubla je vrlo uska i, što je čudno, gotovo nigdje nema obrambenih zidova, makar da ima mnogo, vrlo mnogo pogibeljnih mjesta. Valjda čekaju prije kakovu nesreću auta, pa da se tek onda dozovu pameti i sagrade obrambene zidiće. Nalazeći se između pogibli i lijepih pogleda na zalive Boke, šutili smo, ali duša nam je upijala slike i osjećaje, koje su podloga misli. Moguće nijedan šport ne trenira toliko dušu uz tijelo kao planinarstvo. Naglo smo silazili okukama i u tom brzom silazu čovjek kaškad stvorí jedan sud, koji u sporom promatranju terena ne bi lako zapazio. Tu se vidi, kako je čisti kras zadržao najveće visine, goli kras je u vrlo uskom pasu, a najširi je pokriveni krš, u kojemu se pojavljuju jače vrtače i polja. Tu su već naselja. Cipres, smokva i mediteransko bilje jesu vjesnici blizine mora. I tako u ne puni sat silaženja na more prolazimo kroz raznolike pasove pojava krša i bilja. Uz obalu Meljina sreli smo mornare i gledali ljude, kako se kupaju, jer je bilo u nizini silno vruće. U Crkvicama nikad ne može biti vruće kao uz obalu Meljina i Herceg-novog. U svježijem zraku, bez prašine, u tišini Crvice bi moglo postati prvo razredne naše gorsko odmaralište, samo kad bi bilo ljudi i kapitala.

Već se hvatao mrak, kad smo ponovno jurili kroz Konavle. Naš je reflektor osvjetljavao Kanavoke i Kanavljane, koji su šetali uz cestu ili išli kućama. Sjedmo u Gružu, da se očistimo i otpočinemo. Ali srce nas je vuklo u grad. Kroz živu promenadu na Pilama, koju je osvježivao osmijeh i ljepota omladine, zvuk glazbe i veseli štimung, pošli smo ka kneževom dvoru, tomu najljepšem spomeniku renesanse na našoj obali. Sjeli smo pred njegovim trijemovima na kamena sjedala, gdje su sjedili nekoć dubrovački »gospari« za republike, da se dive najboljim pozorišnim komadima svojih kulturnih sinova. Tu smo uživali u uspomenama. Dubrovnik i nije grad nego slatkih uspomena i lijepa prirode.

Veselili smo se još sutrašnjici, jer vožnja najljepšim našim parobrodom »Kraljem Aleksandrom I.« pružila nam je vanredan estetski užitak i priliku za odmor. Sve naokolo izazivlje ti misao, da u sebi kličeš: Lijepo je, lijepo je. Prošetaš li preko čistih i slikovitih paluba, kroz lijepo ukrašene salone, diviš li se prirodi, koja te okružuje, sve te ushićuje. Tko hoće da se odmori i da u sebi

podraži estetski osjećaj, taj neka se proveze jednim od ljepših naših parobroda. Reminiscencije, šala, pjesma, ugodni lahor, tečna hrana, sunce i sjena, šetnja i sjedenje, sve su to bili ugodni faktori u finalu ovog lijepog izleta na Orjen.

TURISTIČKO OTVARANJE VELEBITA

Ovih je dana svršen preostali dio longitudinalne velebitske staze od Dabarske Kose, kota 943 iznad Ravnog Dabara, do Oštarija povrh Karlobaga. Time smo opet korak dalje u nastojanju oko potpunog turističkog otvorenja naše veleplanine Velebita. Dosada je longitudinalna velebitska staza dopirala na jug samo do Dabarske Kose, onoga sedla naime, kojim se iz Karlobaga od mora prelazi u Ravni Dabar. Odatle do Oštarija išlo se dosada pučkom stazom, koja iako nije bila osobito naporna, bila je neudobna poradi toga, što se najprije znatno spuštal, a onda opet penjala u prolaz među Popratnjakom i Badnjem s desne (morske) te Butinovače i Kize s lijeve (kopnene) strane. Osim toga je kao i svaka druga kraška pučka staza bila neravna i u detalju te puna kamenih pragova i drugih prilika za posrtanje.

Nova staza ide od spomenutog sedla potpuno vodoravno, a onda se blagim jednomjernim usponom podiže do najviše tačke prelaza među Badnjem i Kizom (kota 1017), gdje prelazi u šumski put, koji je sticajem prilika poradi šljunkovita terena sam po sebi prava parkovska udobna staza. Tim se putem stiže za par minuta u zaselak Stupačine i odavle starom šumskom cestom u same Oštarije. Novi izgrađeni dio staze dug je 3,20 km, a u svemu je od Dabarske kose do Oštarija 6 km puta.

Što za planinarstvo i turizam znači ovaj komad staze, zna dobro onaj, koji je već i po grbavim dosadanjim putovima prolazio velebitskim parkom Dabri. Lijep je Velebit, a Dabri su park u njemu! Dvanaest kilometara uzbibane kamene trupine njegove... Talasi zeleni šumske i na njima pjena od kameni!... Često je teško razlučiti, što je kamen, a što ljetni bijeli oblačački bludnjelica. Kao da se kameni oštraci i šiljci hoće da rasplinu i polete kroz nebesku modrinu sa braćom svojom snježnom i pahuljavom ili sestricom vilama velebitskim?!... A iz Karlobaga će valjada kao i prošlog ljeta i iz Gospića svaki dan udoban autobus, da za par dinara postavi planinara i turista svježa za manje od jednoga sata na kotu 915 u Oštarijama, gdje će planinarski znaci pokazivati put u Dabre novom ravnom stazom. Ne će više biti potrebno, da se pilji pred noge u kamenje zablaćeno seljačkim oputarima i kozjim papćima, već će se sa glatkog puta i ravne staze dizati i skretati glava, da se zadovolji i desnom oku i lijevom, dok se ne bane na vrata pred Ravni Dabar, gdje će svatko poželjeti i treće oko, da u isti čas obuhvati trojstvo pred sobom: Čelinac, tornjeve Rujičina kuka i Kize!...

Direkcija šuma Sušak polučila je ovim svojim završnim djelom u Srednjem Velebitu željenu šumsko-gospodarsku korist, ali je učinila veliko dobro djelo i poli tuceta velebitskih manjih sela i zaselaka, koja su dosada bila potpuno od svijeta odijeljena, a sada će po ravnu i u crkvu, i u dućan i na sajam.

Pripomoću Kr. Banske Uprave u Zagrebu osigurana su potpuno novčana sredstva za izgradnju preostalog neizgrađenog dijela longitudinalne staze u Sjevernom Velebitu od Rožanskih Kukova prema Zavižanu, potez Gromovača—Čepuraš. Tih 1,50 km preostatka počet će se graditi, čim zasja jače primorsko sunce, i nestane snijega i sa onih mjesta, gdje ga je bura kao za inat čitavu zimu slagala.

Tako će svakako već prije Petrova, dakle prije konca lipnja biti posve završena čitava longitudinalna velebitska staza od 10 metara iznad Sv. Jurja, pa do Oštarija povrh Karlobaga, a planinarima i turistima omogućeno da udobno prolaze, proučavaju i uživaju čitavij Sjeverni i Srednji Velebit. A. P.

Dr. IVAN KRAJAC:

JASTREBARSKO

ZAVRATNICA I NJENA TURISTIČKA VAŽNOST

»Jadranska Straža« (br. 3. god. 1933. na str. 115) javlja, da je »jedna grupa financijera odlučila da izgradi u Zavratici hotel i da uredi obalu o svom trošku«.

1. **Što je Zavratica?** Uska morska draga Zavratica je u zračnoj crti oko 800 m, a u tlocrtu oko 1 km duga i pri svom kopnenom kraju vrlo uska. Ona je pod more utonuli nastavak kraške kopnene Krajkove Drage, koja seže do visine prve velebitske podgorske terase, sve do naselja Baricevići. More nije u njoj za kupanje pogodno, jer ima vrlo mnogo slatke vode, koja podzemno teče i u more utječe, tako da je nekada bilo pokušano gojenje oštiga na Zavratici. Njena ljepota sastoji se u prirodnoj netaknutoći uske vjugaste kraške morske drage sa vrlo strmim obalama.

Zavratica je za turista najinteresantnija, ako se u njoj lagano na vesla vozi morem ili ako putem ide sjevernom obalom, jer tako posjetnik dobiva da vidi najviše detalja i perspektiva, koji se vlastitim kretanjem neprestano mijenjaju. Sa više ili manje divljim ljepotama krajobraza potpuno harmonira duboki prirodni mir, koji u zalivu — što dublje u nj to jače — vlada, i utisak osamljenosti, što pojačava sve ostale turistički važne kvalitete Zavraticice.

Vrlo lijepi znadu biti zapadi sunca gledani iz Zavraticice prema otvorenom kanalu, čemu osobito doprinosi refleks i prelijevanje boja pri zapadu sunca u samoj Zavratici i izvan nje, gledan iz scenerije divlje strme obale u samoj uskoj i dubokoj Zavratici. Osobito je čarobna Zavratica, njena divlja scenerija i more noću u srebrenom sjaju mjeseca. Vožnja po njoj tada za mirnog mora je nezaboravni užitak. Kulise stijena postaju — već prema jakosti mjesecčevog sjaja — veličanstvenije, konture se gube i dozvoljavaju fantaziji nesmetani polet, more se prelijeva u srebro mjeseca, tišina i mir su jošte dublji i gluši, a tiho udaranje vesla je kao tajni šapat iz morskih dubina.

Takva Zavratica predstavlja divljom scenerijom najljepšu i najinteresantniju u kameno kopno najdublje usječenu usku vjugastu krašku dragu u sjevernom dijelu velebitske obale. Ona je suprotnost od visokog Velikog Alana na samoj obali, a isto tako na razmeđu tzv. sjevernog i srednjeg Velebita. To su prirodne karakteristike i odlike Zavraticice, koja znači kraški svijet uz more u malenom. Narušenje bilo kojeg kvaliteta rušit će utisak cjeline i Zavratica će u tom slučaju bitno gubiti na svojoj privlačivosti.

U neposrednoj blizini Zavraticice je mjesto Jablanac sa više hotela, koji služe uporištem za posjet Zavraticice. Zavraticu posjećuju danas osim gostiju iz Jablanca uglavnom jošte planinari sišavši sa Velebita, a trajno gosti iz Raba i to motornim čamcima, koji nakon posjeta Zavraticice pristaju u Jablancu, gdje se gosti okrijepe. Taj je promet u ljetno doba vrlo živ.

2. **Mogući efekt namjera na mjerama.** Mjere, koje se namjeravaju poduzeti u Zavratici, dvojake su naravi: a) Gradnja modernog hotela dakle i sa svime, što s time suvisi, t. j. i sa nuzgradama, kanalizacijom, prista-

ništem za barke i kupalištem. b) Izgradnja putova, dakle uglavnom s južne strane drage, jer je sa sjeverne strane već izgrađen obalni put, dalje izgradnja vidikovaca „odmorišta itd.

Nastaje pitanje kako će to djelovati na čar Zavratnice? Njena djevičanska netaknutost, koja je bitni element njene privlačivosti, nestat će — o tom nema sumnje — odnosno svakako popustiti. Hotel nosi promet, viku, buku, na jednoj točki sabrano mnoštvo; vuče sa sobom kanalizaciju, koja će u uskoj dragi zagaditi more. Ako je hotel postavljen u dnu drage — što bi inače bilo normalno — tada će uopće razoriti estetsku ljepotu cijele Zavratnice. Tamo je vrlo malo mesta, dakle valjat će dinamitom dobiti prostora, a ako se tako počne, to može biti konac male Zavratnice kao prirodne ljepote. Nuzgrade i sam hotel će tako dominirati dragom, da će uništiti čistu i prirodnu ljepotu, netaknutoj privlačivosti objektivno sitne ali danas lijepe Zavratnice.

Predviđeni su nadalje putovi za hodanje uz (valjda južnu) obalu. To može biti bez štete za ljepotu Zavratnice, kao i vidikovci, predpostavivši dakako, da su pravilno izvedeni, te da pravce i gradnju kontrolira u nas za tu vrst gradnje s tehničke i estetske strane dosada dokazano najiskusniji g. ing. Ante Premužić od sušačke direkcije šuma. Princip jest, da se pristupačnost za publiku povisi, a da se prirodna ljepota i prirodni sklad ne naruše.

Zavratnicu je dala stvaralačka priroda za sve i milijuni su godina prošli, što je Zavratnica stajala svakome slobodno na uvid, pa tako mora i ostati. Nju nije stvorio ničiji kapital, nego stvaralačka ruka Božja u tvrdom hrvatskom Krasu, pa ju nema pravo za sebe nitko niti monopolno da eksplorira. Ona je po svojoj prirodi narodni rezervat.

Sam hotel u Zavratnici nužno bi bio konkurenca Jablanačkim hotelima u neposrednoj blizini Zavratnice. U Jablanac dolazi i vodovod žive vode, čega u samoj Zavratnici nema. Ti hoteli u Jablancu podignuti su u znatnoj mjeri — t. j. s obzirom na prolazne goste — baš radi Zavratnice. Hotel u Zavratnici bi dakle mogao škoditi, a možda i utući neke od postojećih hotela u Jablancu.

3. Neki predlozi. Ovaj potonji prigovor bi ostao i ako bi hotel bio predviđen na sjevernom ili južnom ulazu u dragu Zavratnicu. U tom slučaju ljepota drage ne bi štetovala pretpostavivši da hotel bude položen na povolnjom mjestu u skladu sa okolinom i da ne smeta prirodnom prvotnom izgledu same drage ni s jedne strane, pa da se svojom arhitekturom ne odvaja od strme i divlje bijele kraške kamene okolice. Ako se tim zahtjevima udovolji, preostala bi samo jošte konkurenca sa Jablanačkim hotelima, dok bi se moglo izbjegći da prirodna ljepota Zavratnice ne bude narušena.

Možda bi mjesto hotela povoljniji bio kakav kiosk za udobno podvorenje gostiju na sjevernom vanjskom rubu drage, koji bi funkcionirao za sezone.

Najhitnija je potreba za povećanje posjeta Zavratnici: dobra i udobna komunikacija do same Zavratnice i u njoj. Dakle u luci i kupalištu Jablanac mora da bude dovoljno sigurnih čamaca i veslača, koji bi za relativno male tarifirane takse stojali gostima na dispoziciju za morsku vožnju Zavratnicom po volji gostiju.

U samoj Zavratnici (n. pr. na početku drage i njene sjeverne obale) morao bi ljeti vazda gostima stajati na dispoziciju dovoljan broj čamaca i lastavica (za one, koji znaju plivati), da se po miloj volji mogu sami voziti po zatvorenoj dragi ne izlaziti na otvoreno more, sve to uz vrlo umjerene tarife po satu vožnje sa ili bez mornara (u samoj dragi), za sigurna vremena. Kada je sigurno vrijeme da se gosti sami slobodno mogu voziti i danju i po mjesecima po dragi, o tom bi odlučivala ispostava lučkog ureda u Jablancu izvjesivši odnosnog dana odnosni

znak u Jablancu i na ulazu u Zavratinicu, kako je to uobičajeno u turističkim pomorskim mjestima u svijetu za sigurnost gostiju.

Svakako prije nego se poduzme bilo kakovo eventualno građenje bilo zgrade, bilo pristaništa, bilo hotela ili sličnog, bilo kupališta u području Zavratinice, valjalo bi da se na licu mjesta uz prikazanje odnosnih planova saslušaju o projektima ljudi, koji su svoju mjerodavnost za takove ocjene svojim dosadanjim uspješnim radom u Krasu jur dokazali.

U budućnosti, kada se Jablanac razvije, vjerojatno bi od osobitog efekta u Zavratinici za tamne mirne noći bile vožnje čamaca rasvijetljenim lampionima, što bi se možda jošte moglo pojačati sa raznobojnom električnom rasvjjetom kamenih stijenskih kulisa Zavratinice. To bi bila atrakcija i za rabske goste.

M. KUSIJANOVIC:

DUBROVNIK

IZLET NA VLAŠTICU

H. P. D. podružnica »Orjen« u Dubrovniku, priređuje i proljetne izlete, među kojima je prvi izlet na Vlašticu, prvo brdo na međašu dubrovačkog teritorija, koje štiti naše primorje sa leda.

U jutro u 6 sati ode družina iz grada tramvajem na željezničku stanicu, a odatle željeznicom u 7.25. Vlak skoro odmah zalazi u Rijeku, penjući se njenom lijevom stranom uz ubronak Srđa. Putniku se otvara divna panorama ovoga našega fjorda. Prvo selo, nad kojim željeznička ide, jest Sustjepan sa crkvicom sv. Stjepana, sazidanom u doba hrvatskog kralja Stjepana Miroslava, kad su u X. vijeku ovi predjeli darovani Dubrovniku. S obje strane Rijeke (Omble) negda »Ariona«, poredana su sela i vile, ali više s desne, gdje obronci nijesu tako strmi, kao s lijeve. Znamenit je franjevački manastir iz XIV. vijeka, selo Rožat, vila (negda) Sorgo, ribnjaci, ostrvo »blato«, selo Komolac, u vrijeme republike Tenturija (mastionica) te Vilina pećina u visini od 90 m nad izvorom Rijeke. Rijeka (Ombla) pod Golubovim kamenom prosiplje zimi veliku vodu (ljeti manju) preko brane radi mlinâ. O Rijeci se veli da bi bila jača od Dunava, da ima dug tok. Ona je odvirak jednog dijela Trebišnjice. Tada se otvara dolina Šumet, obrubljena gorskim lancem Vranovići, Brat, Bosanka, Srđ. Kod crkve sv. Martina u davnini se je držao stanač, gdje bi se po narodnom običaju izricale presude, a nedaleko je glava vode, koja ide konalom još od g. 1438. u Dubrovnik. Među prvim manastirima, koji su bili zasijani po dubrovačkom teritoriju, bijahu Benediktinci. Jedan takav bio je i u Rijeci. Benediktinci su njegovali i širili kulturu, pak ih ide velika zasluga, što su i stare Dubrovčane kulturom nadahnuli. Oni su imali neke privilegije u Rijeci.

Željezница zaokreće u tunelu pod Vrašticom, da se uhvatí visine Brat, koji dijeli dolinu Rijeke od doline Župe Dubrovačke. Već smo na pogledu Vlaštice, ali u brzo zađe se na Ivanicu, carinu pod republikom, kroz koju ide kolni put Dubrovnik — Trebinje. Malo časa eto stanice Uskoplje, izlazišta izletnika. U 8 sati uzmu oni smjer sela Uskoplje, što je nešto pri strani brda, te onda put Vlaštice. Točilom uz brdo i onda puteljkom udare prama vrhu. Rašće se je pomladilo proljetnim ruhom, brgijez pozdravlja putnika, a sunovrat osvježuje miomirisom jutarnji dah. Na najveći vrh troglave Vlaštice stiglo se u 10 sati. Divan pogled puca na sve strane, budući da se brdo podiže gotovo odvojito kao tačka, koja dominira na daleko i široko. Vlaštica je u liku triju vrhova troglava; istočna i zapadna glava drže bliže jedna drugu, a treća se odvojila prama moru, kao da je ono privuklo k sebi. Strane okrenute k sjeveru

i jugu strme su, zato su usponi zgodni sa istoka i zapada, koji se mogu izvršiti u jednodnevnoj turi. Na vrhu izletnici otpočinu, založe i zakrenu opažanjem na sve strane.

Na istoku vide se isprutane bjelinom snijega planine Svitavac, Stirovnik, Orjen, Korjeniči, nad Konavlima Sniježnica. U sjever se pruža Popovopolje, Šuma, brda preko Trebišnjice i Trebinje u vrhu ravnine. Nizinom niču humci, između kojih se osobito ističe Hum, a cijela je krajina humovita, prama čemu je dobila bila ime Zahumlje, poznato osobito za Mihajla Viševića, savremenika kralja Tomislavaa. Trebinje dalo je ime oblasti Travunji, koja se je protezala sve do Kotora, a Vlaštica ostade negdje kao medaš na granici ovih dviju oblasti, kad su njima upravljali knezovi i vlasteličići bosanski.

Prama moru otvara se vidik na ušće Rijeke i na platô Srđ-Bosanka. Zatim dalje na otoke dubrovačke. Tu je među ostalim Lopud, matica republičinih smionih mornara, sada divno kupalište, kitni Šipan, znamenit u rimskoj historiji, šumoviti Mljet, sa svojim jezerom i bivšim benediktinskim manastirom na otoku u jezeru, pak onda oteto nam Lastovo.

Na jugu oko nazire Cavtat (stari Epidaur) i plavi naš Jadran, koji na kraju župske doline plače nekoliko zgodnih žalâ: Mline, Srebrno i Kupari. Kupari su negda bili tvornica crepova, a sada prvorazredni češki hotel i kupalište. Nekoliko malih otočića nedaleko obale: Mrkan-Bobara. Brdo Malanštica — u gorskom nizu — sjeverna je ograda ove doline.

Okolo 12 sati spremalo se je društvo na povratak. Silazak je udaren drugom stranom prama Mičinoj gustijerni, dosta kršnim pravcem, pa prama tome ne mnogo lagodnijem. Na Ivanici je bio kratak odmor za počinak, a onda se prosljedilo k Župi. Župska su sela nanizana po strani, stoga se i zovu Postranje, a dolina se u obliku potkove pružila sve do mora. Na kamenitu je humku Donji Brgat, Gornji je pak nad njim. Župskom su dolinom obrađene njive i maslinjaci. Istoči se mjesto Mandaljena. U narodu se mnogo spominje crkva sv. Ilara, podignuta tome sveću, kad je ubio »epidaurskoga zmaja«, te Spilangrad i Gradac, odakle su Epidaurani radi razorenoga svoga grada, pobegli na hridine pod Srđem u sadanji Dubrovnik. Kolna cesta ide poprijeko uz državni rasadnik.

Hrbatom brda kroz Gornji Brgat vodi dobar put do Žarkovice, nekoć jake tvrđave, a otud na Bosanku i Srđ jednim trakom, a drugim u grad. Sa Žarkovice je nov vidik. Otok Lokrum ostaje kao na dlanu. Tu je negda bilo sijelo benediktinskog opata, a kasnije ljetovanje Maksimilijana, nesretnoga meksikanskog cara. Na Lokrum se spasi engleski kralj Rikard Lavljega srca, bačen od oluje pri povratku s križarske vojne. A grad sv. Vlaha nasadio se je na hridi da prkosи bijesnom moru, da zaklonjen pod Srđ štiti svoje biće. Okružio se je tvrdim zidom, da odolijeva gusaru, i nemirnu susjedu i svim onima, koji su zavidili njegovoj slobodi.

Strmim putem sa Žarkovice išla je s Balkana trgovina, donošena karavana u Tabor, gdje bijaše sklonište robe, životinja i ljudi. Kad bi poslije karantene republičine vlasti dale slobodu, sve je prelazilo iz Lazareta u grad, gdje se izletnici u sjeni jake tvrđave Revelin u 5 sati poslije podne razidu.

NAŠI MLADI U ALPAMA

5. Preiml-Scharte 2963 m

Opet osvanuo oblačan dan. Oblaci se drže stalno u visini od 300 m. Dakle opet ne će ništa biti s usponom na Preiml-Scharte. Da dodemo na Hochalm-Kees i po njemu na sedlo, moramo se dignuti na istočni greben Hochalmspitze, do Steinerne Mannl-a na 3100 m. Nešto ćemo ipak načiniti. Prebacit ćemo se preko sedla Hochalm Scharte (2585 m) na Villacher Hütte i tako sa južne strane Hochalmspitze doći na istočnu ravnu pod Hochalm Kees.

Zalijenili smo se te smo otišli tek u 3 popodne iz kuće. Malo smo slijedili put prema Tripp Kees-u, onda se strmo popeli po travnatom pobočju na malo sedlašće u Winterleiten grebenu. Treba da se stalno držimo istočnog smjera da obađemo četiri udoline, a onda se popnemo na sedlo. Nastojimo da se držimo po mogućnosti u istoj visini. Stoga smo odmah kod silaza sa sedlašća zašli u strmu travnatu stijenu koja nas je dosta zadržala. U četvrtoj udolini vidimo da je greben nad trećom pristupačniji. Prešli smo stoga opet više na zapad te smo se preko nekoliko travom obraslih polica popeli na greben. Došli smo na greben dosta zapadnije od sedla. Tad se na sjeveru spustimo strmo preko blokova i snježišta do gornjeg Hochalmskog jezera (2510 m).

Stanemo malo. Oblaci se na zapadu malo razmaknuli, te nas je pozdravilo sunce. Već je sasvim na zapadu te crvenilom obrubljuje sitne valiće jezera. Narančasto sjaju okolna snježišta i led, koji pluta jezerom. Prozirna jezerska voda prelazi prema svojoj dubljini sve zelene boje od svijetle do gotovo već tamno plavkaste. U pozadini nad jezerom eto crnoga stočca Kordon Spitze. Za njezin greben lagano tone veliko, crveno sunce. Nebo oko njih mutno je žuto. Teški oblaci, koji obrubljuju taj vedri komadić neba, uz rub su živo narančasti te prelaze u sivo. Još malo! Crvenilo postaje sve tamnije, najednom ga nestane i sve prelazi u sivomodru boju. Sunca više nema. Oblaci se zaklope natrag. I jezero gubi svoje svijetle boje, tamni, te postaje gotovo crno. Naglo smo prešli iz sjajnoga svijetla u sumrak. Oblaci se spuštaju. Trgnemo se i mi, treba požuriti, jer je već prošlo 7 sati.

Po travnatom pobočju spustimo se do drugoga jezera. Tu nas već hvata mrak i magla. Predemo otok jezera, a onda i potok, koji dolazi iz Hochalm Kees-a. Malo više mora da je put, a kojih 300 m dalje Villacher Hütte. Naskoro nademo malenu kamenu piramidu, dakle na putu smo! Dodemo do druge pa treće piramide i tako komadić puta dobro napredujemo. A onda nema više piramide. Gledamo po travi i kamenju, ali putu nigdje ni traga. Krstarimo po malo dalje. Nekoliko puta nam se pričini, da je tu kuća, ali uvijek je to samo velika kamenka kocka. A kuća mora biti tu pred nama ili je možda čak već i za nama. Nigdje joj ni traga, a već je 9 sati. Počela je padati kiša. Ne preostaje drugo nego potražiti 200 m niže ležeći pastirski stan Ochsenhütte (1894 m). Nademo opet kamene piramide. Slijedimo ih sada suprotnim smjerom. Dolazimo na strminu. Eto već i prvog drveća. Put se ovdje dobro raspoznaće. Naskoro smo opet na ravnome na lijepoj travi. Puta nestade. Idemo natrag do zadnjeg znaka, tražimo lijevo, desno; ništa. Blizu je potok. Tu negdje mora biti preko njega brv, a odmah dalje planina. Idemo još malo dalje. Ponovno strmina, tu je već i šuma. Sa strane i duboko dolje čuje se jaki šum vode. To mora da je kakav slap ili brzica. Brv je sigurno više gore. Samo gdje? Okrenemo, jer dalje u tu strminu ne smijemo, a eto iza nas neke rupe. Nalazi se ispod dva velika kamenka i suha

je unutra. Najbolje da ostanemo ovdje. Stan ćemo još sigurno dosta dugo tražiti, usto pada sve jača kiša, a ovdje je ipak suho. Rupa ima sa gornje stražnje strane otvor. Začepimo ga jednom uprtnjačom. Preobučemo se u suho. Drug legne pod gornji kamen na oba cepina, a ja sjednem uz vanjski rub na uže. Vrijeme prolazi užasno polako. Kiša jednolično lijeva, a usto se počne cijediti i sa gornjega kamena. Sad stradava drug, jer se ne može ni okrenuti. Ujutro je imao na kaputu priličnu mlaku, a pod cepinima cijelo jezerce. Zebu nam noge. Usprkos toga mi smo ipak jedno dva sata, iako s prekidima, prodrijemali. Prema jutru prestane lijevati, još samo sipi kao iz magle. Čuje se padanje debelih kaplja sa arišovih grana. Iza 3 sata počne pomalo da svijetli. Raspoznaju se već obrisi pojedinih stabla pred nama. Sviće! U plavkastom svijetlu vide se već neravnosti tla, pa konačno i pojedine travke. Obučemo opet naša mokra odijela te suha spremimo i u 4 sata potražimo kuću. Još je uvijek magla. Naskoro smo na ravnoj livadi gdje smo u noći izgubili put. Upravo tu je brv preko potoka. Uspinjemo se dalje kad eto opet pljuska. Dodemo do zadnje kamene piramide koju smo jučer našli, a 100 m dalje eto kuće. Na večer smo se uistinu vrtili pred njom. Morali smo biti samo 30—40 m daleko. Na žalost Villacher Hütte (2200 m) je zatvorena.

Stisnemo se u drvarnicu. Kuhamo kakao, da se malo ugrijemo te malo založimo, a onda i da bar dva sata prospavamo. Postaje nam hladno, — na termometru jesu 3° C. Konačno odlučimo da odemo na pastirski stan. Po pljusku smo za 20 minuta došli već do pastira. Cijelo popodne lijeva i dalje kiša. Po podne dodu još dvoje iz Beljaka. Jedna koruška Slovenka s nekim Nijemcem. U četvero nam je brže prolazilo vrijeme. Ljeva cijelu noć i jutro. Beljačani se dopodne vrate natrag u dolinu Malta i Gmünd. Ne mogu čekati na lijepo vrijeme. Mi čekamo! Ipak već računamo kako bi bilo da se i mi spustimo u dolinu Malta pa da njom krenemo dalje, te kroz dolinu Gross Elend do Osnabrücker Hütte. Time bi obašli Preiml Scharte. To je ipak dugi put po dolini.

U tom raspravljanju prestala je oko 11 sati kiša, te se počelo vedriti. O podne je već zasjalo sunce. Samo nad Hochalm Kees-om i sa druge strane doline Malta oko Hafnera bilo je još oblaka. Po podne će se sigurno i ti zadnji ostaci razići. Brzo se spremimo i oko 2 sata krećemo poznatim putem do Villacher Hütte, pa dalje do potoka te preko brvi opet na južnu obalu. Strmim pobočjem pod Vordere Schwarze Schneide uspnemo se do morene i po njoj do Hochalm Kees-a. Puše jaki hladni sjeveroistočnjak. Navežemo se. Hodamo ravno prema zapadu do podnožja Kordon Spitze. Novi snijeg nas dobro nosi, stlačen je od vjetra, pa brzo napredujemo. Nad ledenjakom je još uvijek magla. Donja joj je granica oko 2800 m. Pod Kordon Spitze-om mijenjamo smjer prema sjeverozapadu. Naskoro smo u magli. Okružuje nas u svim smjerovima jednolika bjelina.

U velike sam pogriješio, da stalno ne pratim kompas. Sada, istina, gledam na njega, ali prva pola sata u magli toga nisam činio. To je zapravo krivnja moga druga. On je veliki neprijatelj kartama i ne voli se u hodanju ravnati po njima. Istina je da se u stijeni ne mogu dobro upotrijebiti, ali za prostrana su područja ipak najsigurniji vodič. Snijeg počinje pod nama popuštati, a to znači da nije više toliko na udaru vjetra. Po tome se vidi da smo već više na sjevernoj strani lednjaka. Previsoko smo zašli. Aneroid pokazuje već preko 3000 m; po svoj prilici smo skrenuli previše na zapad. Skrećemo nešto više prema sjeveru. Snijeg je sve mekši. Približavamo se nekom lomu. Najprije dolje, a onda gore nad nama pojavljuju se tamne crte u jednoličnoj bjelini, koja nas okružuje. Oprez! Već je 5 sati prošlo. Okrećemo ravno na sjever. Gazimo snijeg već do koljena. Još jednom nas dakle odbija Preiml Scharte. Treba da dobro požurimo da smo prije noći kod pastira. Vraćamo se našim tragom, mjestimice već jedva vidljivim, jer ga

vjetar zasipava. Pred Kordon Spitze smo opet izvan magle. U Villacher Hütte su neki turisti, ali mi idemo dalje do pastira na žgance i mlijeko. U 7 sati smo kod Ochsenhütte. Cijelih 1000 m uspona prešli smo, dakle, uzalud.

Konačno je osvanulo ipak jednom divno jutro bez ijednoga oblačka na nebu. U 5 sati ostavljamo Ochsenhütte. Istim putem kao jučer stignemo na Hochalm Kees. Pod Kordon Spitze stanemo, ali ne za dugo, jer još nemamo povjerenja u Preiml Scharte. Može nam još u zadnji čas zapaprati, tko zna čime. Sada vidimo da smo jučer zašli nekoliko stotina metara previše na zapad pod Elend Kopfe, koji su jedva kojih 500 m udaljeni od sedla. Snijeg je još dobro smrznut te odlično drži i u $9\frac{1}{2}$ smo konačno na sedlu. Cijela smo četiri dana izgubili, sada smo ipak tu. Vjetra nema, pa možemo uživati u snijegu i suncu. Nemam mira te skočim pa lakom grebenu na blizi Preiml Spitze (3144 m). Divan je pogled na Hochalm Spitze. Golema široka bijela masa. Sva tri vrha izgledaju odavde kao cjelina. Sa istoka seže Hochalm Kees sasma do vrha, a na sjever se ruši u strmoj stijeni na rastrgnuti Gross Elend Kees. Ipak smo pred četiri dana pametno načinili da sa vrha nismo krenuli na sedlo. Prvo bi se namučili oko rubne pukotine, a onda bismo sigurno zapali bar u jedan lom, ako ne i u više njih. Nakon dugoga počinka vratim se natrag na sedlo. Još malo založimo, a u 12 sati krećemo dalje. Navežemo dereze te se po strmom žlebu zaputimo na Gross Elend Kees. Ravno dolje ne smijemo, jer je otvorena rubna pukotina. Prijedemo je više desno gdje je ona još pokrivena. Preko Gross Elend Kees-a smo brzo prešli na njegovu najužem mjestu. Opet dugo počivamo. Slijedi još trka preko strme morene i eto nas u dolini. Nekoliko puta preskačemo potočiće i u $3\frac{1}{2}$ s. stigli smo konačno u Osnabrücker Hütte (2040 m). Ostali dio popodneva upotrebljen je za generalno čišćenje. Imali smo najprije veliko pranje rublja, a onda smo došli mi na red. O tome kako je izbjegledila naša tamna boja kože, radije ne govorim. Tek hladan zrak pod večer potjerao nas je u kuću.

DR. I. KRAJAČ:

JASTREBARSKO

Dr. HENRIK TUMA

alpinist i alpinistički pisac.

1. Životopis.

Dr. Henrik Tuma rođen je 9. VI. 1858. u Ljubljani. Otac mu je bio Čeh, postolar, a mati nepismena Dolenjka. Od 13. godine svog života sam se je uzdržavao. Prve utiske veličajne gorske prirode, koji su ga do konca života opredijelili za alpinista, primio je pred 60 godina, t. j. u svojoj petnaestoj godini. Tada je sa svojim školskim drugom došao do Gornje Krme pod Triglavom, odakle ih je vihor i snijeg prisilio natrag. Tu je djelovao na nj pogled na gorostasne stijene Zadnje Krme i utisak moćnog vjetra sa snijegom — na visokoj gori. Iste godine popeo se je sa seoskim mladićima po mjesecini noću na Zabreški Stol nad Bledom. Tu je opet djelovala na mladu dušu antiteza Triglavskog utiska, t. j. blaga mjeseceva noć na visokoj gori sa vidikom na Bledsko Jezero u srebru mjeseca. Treći alpinski događaj, koji mu se je u mladosti zasjekao u pamet, a koji je samo jednom doživio i to god. 1874., bio je, kada je idući od Stola do Kepe gledao svu Kranjsku i Korušku zastrtu oblacima, u kojima je blijeskal i grmjelo, a nad njim je bilo čisto vedro nebo, dok su se Triglav i visoke Ture ljeskale na suncu u svježem snijegu. God. 1875. je sam poduzeo turu iz Kranja pješice u Kokru, odakle se drugi dan popeo na vrh Grintavca pa sišao u Kamničku Bistrigu i odatle pješice u

Ljubljantu (tada jošte nije bilo željeznice). Ta tura dala mu je potrebnu samosvijest i uvjerenje, da se čvrstom voljom i neznatnim sredstvima dade mnogo svladati.

Istupivši radi pomanjkanja sredstava iz gimnazije, postao je pučki učitelj u Postojni i g. 1896. obišao sav Gorenji Kras: Javornik, Snežnik, Nanos i proučio sve tamo poznate spilje. U to je vrijeme botanizirao, sabirao leptire, mahovine i lišajeve, preparirao ptice, konzervirao zmije itd. za školski prirodoslovni kabinet. Tako je kroz dvije godine rada stekao dubok pogled u život prirode i od tada vezao je svoje alpinističko djelovanje sa opažanjem prirode.

God. 1879. otpušten je iz učiteljske službe radi »nepatriotskih« izjava, jer je rekao: da iza okupacije Bosne je usud Austrije, ili da postane slavenskom ili da će je nestati. Nato je postao kućnim učiteljem kod vlasnika hotela u Postojni, Francuza François Progler iz Lozane, gdje je učio francuski, a zimi u Trstu i talijanski i engleski. Otkazavši g. 1880. ovu ugodnu službu pošao je u Trst da maturira, gdje je u početku bez sredstava tjelesno teško stradao, ali mu je uspjelo iduće godine postići dobro mjesto učitelja na protestantskoj školi u Trstu, gdje se je pri dobroj hrani oporavio i položio maturu g. 1881. Radio je ustrajno: pet sati na dan u školi, 2 sata u privatnom poučavanju, a ostatak vremena pripravljao se je za maturu, a po nedjeljama pješačio u okolini Trsta.

U Beču je bio prve dvije godine učitelj francuskog jezika u obitelji Regen-a, koja je svakog ljeta polazila u Salzkammergut. Tako mu je bilo omogućeno, da je prošao sve alpinske vrhunce od istočnog Tirola pa do Semmeringa, a napose se je uspeo gotovo na sve vrhove Totes Gebirge i Höllengebirge, južnom stjenom Dachsteina i izveo i prvenstveni uspon po sjevernoj stijeni Schafberga. Od nje mačkih vodiča naučio je alpinističku tehniku. Hodao je većinom sam i bez uporabe umjetnih sredstava!

Zatim je služio kao kućni učitelj u obitelji grofa Welsersheimba, tadanjeg austrijskog ministra domobranstva, a kasnije (1884.) bio je u istom svojstvu u obitelji baruna Lago, s kojom je polazio na imanje Tučepy u istočnoj Galiciji, odakle je obišao Istočne Karpatе. U tim je službama položio državne ispite i povrativši se u Ljubljantu preuzeo g. 1885. mjesto kućnog učitelja, a g. 1886. stupio kao odvjetnički perovoda kod Dr. Wurzbacha. Potom se radi sudske prakse preselio u Trst, a g. 1890. imenovan je sudcem u Tolminu, gdje je ostao tri godine. Iz Trsta prošao je istarske gore, a iz Tolmina obišao ponovno sve planine u Gorici: Črnu Prst, Krn, Kanin, Mataju, Stol i dio Karnijskih Alpa. Na Triglav se penjao preko grebena Škrbine ili Razora u Bohinjsku dolinu i kroz Voje na vrh. Premješten g. 1894. u Goricu penje se na sve znamenitije vrhove Karnijskih i Kloutskeih Alpa. Od g. 1895. do 1907. bio je zastupnik u Goričkom deželnom saboru. God. 1896. planinario je po našem Gorskom Kotaru i uspeo se i na Risnjak. God. 1901. vraća se alpinistici i do g. 1914. sustavno je proučavao Julijiske Alpe, bilježeći njihova narodna imena. Videći da o tom službena geografija ne vodi računa, odlučio je da sam počne pisati o imenima slovenskih gora. U slovenskom »Planinskom Vestniku« javlja se g. 1907. te je opisao svoje najljepše uspone u Julijskim Alpama do svjetskoga rata. Po sjevernoj stijeni prvi se od Slovenaca popeo na vrh Triglava. God. 1915. proučavao je dozvolom vojne oblasti Savinjske Alpe, o kojima jošte nije pisao. Boraveći g. 1917. radi oporavka šest tjedana u Radovljici, prošao je skupinu Stola u Karavankama, a plod tih izleta je članak o Begunjčići u »Plan. Vestniku« g. 1932.

God. 1918. poslije Kobaridskog poraza prošao je kao izaslanik odbora za obnovu Gradiške cijelu vojnu liniju od Kalvarije nad Goricom kroz Kolovrat, Matajur, Krn i Kanin (preko 2000 km). Od g. 1919. do 1924. opet obilazi Karnijske

i Mletačke Alpe, zašao i u Dolomite i u Srednji Tirol, gdje je proučavao ladinski dijalekt i našao mnogo slovenskih imena u tim Alpama. Posljednji svoj penjački uspon izvršio je g. 1923. po zapadnoj stijeni Višnje Gore, a posljednji njegov visoko-gorski uspon bio je Triglav g. 1928.

God. 1924. talijanska mu je vlada uskratila državljanstvo, pa se je morao preseliti u Ljubljalu. Rat mu je uništilo čitav imetak, a kako nije dobio odštete, morao se opet latiti odvjetničkog posla.

Iza 70. godine života počeo je osjećati upliv starosti, pa ne može više poduzimati visoke ture, a neće da pretjerava, kako sam veli: »jer čutim da sam izvršio svoju dužnost, jer sam video da je oko mene zašumjelo među našom omladinom novo življenje. To mi ublažuje bol nad izgubljenom snagom te mi daje miran pogled unatrag i oko sebe«.

II. Glavna djela i prvenstveni usponi.

Među brojnim Tuminim člancima u slovenskom »Planinskom Vestniku« valja iz ranijeg doba napose istaknuti u godištu 1908. znanstvenu raspravu o alpinizmu, a u godištima 1909. i 1910. njegovu raspravu »Morfologija in terminologija za turiste«. God. 1929. izdalo je SPD Tumino: »Imenoslovje Julijskih Alp«, a u nakladi T. K. Skala je izšlo njegovo veliko djelo: »Pomen in razvoj alpinizma«. »Planinski Vestnik« počeo je god. 1932. donašati Tuminu planinarsku terminologiju. Ima izrađene zemljovide krajevnih imena za sve Julijiske Alpe, ali za izdanje toga nije jošte našao nakladnika. Ima gotov članak o Mletačkoj Sloveniji, što će ga donijeti »Planinski Vestnik«. U raznim časopisima objelodanjavao je različite alpinsko-turističke članke o nomenklaturi.

Prvenstvene ture Dr. Henrika Tume: 1. Sjeverna stijena Schafberga u Salzkammergut-u g. 1882. 2. Sjeverna stijena Mojstrovke g. 1886. 3. Zapadna stijena Verner-a g. 1887. 4. Sjeverna stijena Jarebice nad Rabljem g. 1909. 5. Sjeverna stijena Velikog vrha (Rombon) g. 1909. 6. Loška Stijena (južno krilo) g. 1909. 7. Sjeverna stijena Velikog Špiča nad Komnom g. 1910. 8. Po južnom grebenu Velikoga Pelca nad Trentom i. g. 9. Po sjevernoj stijeni Trentskoga Pelca i. g. 10. Po sjevernoj stijeni Bavškoga Grintavca i. g. 11. Po sjevernom krilu Loške Stijene g. 1913.

III. Karakteristika života i ocjena rada.

Henrik Tuma je jakom kulturnom diferencijacijom potpuno izgrađeni individualitet. On je sam svoj tip, kako ga susrećemo u starim zapadnim kulturama; čini mi se, u njemu ima i germanskog, gotovo anglosaskog individualizma. Dr. Kaltenegger ga prispodablja sa glasovitim alpinistom Guidom Lammerom, piscem knjige »Jungborn«.

Mirko Kajzelj u djelu »Naš Alpinizam« (t. j. slovenski), Ljubljana 1932, str. 34. dobro opaža: da je Tuma izšao jače naprijed pred svojim slovenskim suvremenicima, a više osamljen i zapušten nego Lammer među svojima. To je zato što je izrastao baš iz slovenskih sitnijih prilika, i samo na tom radnom tlu ostao. S druge strane obdarenost ga je vukla na zapadno-evropsku kulturnu razinu i prema tim uzorima, napose u alpinizmu. Jedno i drugo je spojio s pomoću gora i penjanja po njima, što mu je služilo za odgajanje vlastite ličnosti i psihički i fizički. To je bila i veza i regulativ odnosa između rođene grude, koja je neodoljivo privlačila k sebi, i težnje za kulturnim usavršenjem na osnovu vlastite obdarenosti, koja je privlačila k zapadnoj kulturi i njenom kulturnom nivou. Individualno stečena razina ravnoteže između toga dvojega je dala ličnost Henrika Tume, koja je iz toga rezultirala. Tako se može rastumačiti njegova pojava.

Foto: Dr. J. Poljak

JUŽNI VELEBIT: PRODOR RIJEKE ZRMANJE.

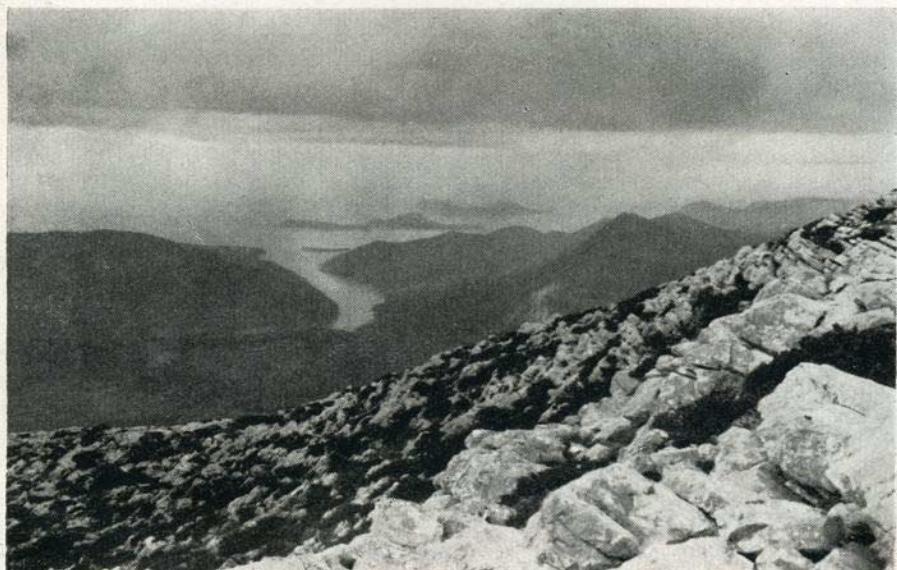
Foto: Dr. J. Poljak.

JUŽNI VELEBIT: KRŠKO POLJE MALA POPINA,
u pozadini Poštak 1425 m.

VLASTICA: POGLED NA MORE.

Foto: Jovanović

VLASTICA: POGLED NA RIJEKU
i otoke dubrovačke.

Foto: Jovanović

On je prije svega u svojoj osnovci samohod i po gorju i psihički i po svom biću. Poradi toga je nužno individualist par excellence sa svim lično i socijalno povoljnim i nepovoljnim stranama. Ne ide utrim stazama iza drugih, nego na bitnim položajima sam prvi krči svoje teške putove. Pri tom ga rukovode dva kompasa: gotovo tvrdoglava nepokolebiva ustrajnost i unaprijed promišljena sistematicnost, od koje ne odstupa. U većoj ili manjoj mjeri i međusobnom omjeru sve su to uvijek popratni pojavi života i rada visoko kulturno obdarenih pojedinaca, koji stvaraju kulturne vrednote. Za Tumu vrijedi, kao i za sve njemu slične, velika božanska istina, koju nam je formulirao upućeni Sv. Ivan Evandelist 3, 8: *Spiritus flat, ubi vult*. Jasno je da je kao takav morao doći u sukob sa svima, pa i dobromanjernima i obdarenima, koji po svojoj naravi stupaju samo gotovim kulturnim stazama pod auktoritetom drugih. Odatile njegov sukob sa službenim filozozima, geografsima, historičarima i sa svima onima, koji samo u takove vjeruju i na njih se pozivaju. Tuma gleda vlastitim očima, mjeri vlastitim zdravim razumom, studira i povezuje ono, što mu vlastito opažanje nalaže. Jasno je da će pojedini rezultati, do kojih je došao doživjeti u ovoj i idućoj generaciji ispravke, jer drugčije u takovom golemom materijalu ne može ni da bude, ali o tom se i ne radi; bitno je da je on lično otvorio taj novi više empirički put, koji će nužno donijeti nove ispravnije rezultate od dosadanjih dobivenih u sjeni biblioteke i oficijelnog auktoriteta. Gledajući sa svog stanovišta, koje nije jedino, mogao je doći i u konflikte da sačuva zadnji ostatak lične eksistencije, s koje nužno polazi.

On je čovjek djela i ako u glavnom djela vlastitog i na vlastiti riziko. Zato se je on sam proglašio alpinistom-sportašem. Odatile izviru njegovi penjački i zimski usponi u vrijeme, kada se kod nas nisu jošte time bavili.

Citava njegova ličnost i njegov život prožeti su principima i vršenjem alpinizma; gotovo se može reći: to mu je glavni životni poziv. U gorama nalazi zdravlje, brusi volju, sabire zalihe upravo čudesne energije, razvija svoj etički i estetski nivo; na gorama sabire svoju znanstvenu građu; gorama i gorolažnjom motiviran je njegov ukupni život.

Ako se hoće označiti objektivne kulturne vrednote, koje je g. Dr. Henrik Tuma dao, valjalo bi upizoriti na ove činjenice: Sa intervencijom Sjeverne Amerike u svjetskom ratu postalo je sigurno, da će Alpe, koje zovemo slovenskima, doista postati takove. Međutim da njihove najveće i najljepše stijene ne ostanu i dalje monopol Nijemaca i njihovih pobjeda, trebalo je, da ih Slovenci svojim trudom i naporom osvoje za sebe. Prethodnikom tome je Tumino penjanje na sjevernu stijenu Triglava godine 1910. i drugi njegovi usponi. To je domaći izvor, iz kojeg se je konačno razvila generacija, koja je geografski slovenske Alpe učinila alpinistički doista slovenskima, te je sa svojim penjačkim naporima i usponima mogla da prodre i u londonski »Alpine Journal«.

Dok je Dr. Fran Tomišek sa drugovima organizirao i tako reći stvarao slovensko planinarstvo kao pokret širokih slojeva, kao socijalno kretanje Slovaca promišljenim, trijeznim i požrtvovnim radom u Slovenskom Planinarskom Društvu, dотле je Dr. Henrik Tuma išao u dubinu i svojom osobom i alpinističkim djelima dao poticaja, da se razvije kasniji cvijet slovenskog alpinizma, njegovi najbolji penjači, koji su pošli njegovim stopama.

Konačno Dr. Tuma na kulturnom polju, koje se tiče gorolaznje, pokušava da razbije kalup mišljenja nametnutog našim inteligentnim generacijama od njemačkih (i talijanskih) univerza o nama samima. Teorije historijskih osvajača uvijek idu za time, da sveopćim generaliziranjem zaključaka prošire u kulturnom tudem terenu zonu svog upliva. Od toga nije znanost izuzeta, jer se i ona kreće u tradicionalnim kolotečinama, a na outsidere gleda kao na buntovnike, koje valja bilo

kojim načinom utući. Protivnike (ovdje slavenske narode) nastoji se svesti samo na granice uskih pismenih dokumenata prošlosti, koji su se još sačuvali nakon hotičnog tudinskog razaranja kroz čitav milenij, a i te sačuvane dokumente jošte nastoje tobožnjom kritikom svesti na ništa.

Tuma živući i duhom u gorama, a ne spadajući među oficijelne učenjake slušao je trajno govor svoje vlastite rodene grude napose one gorske, dok ga nije počeo razumijevati bez obzira mimo a i protiv oficijelne znanosti. Zapadnoslavenska gruda uopće govorio po svojem narodnom imenovanju i tradiciji svojim vlastitim istrionskim narodnim govorom, koji je većinom autohton, a stariji od njemačko-talijansko-madžarskih teorija i imenovanja, pokazujući na jednu kulturu, koja je starija, donesena ovamo iz pradomovina i nije recipirana ili nametnuta od zavojevačkih stranih susjeda. To je uočio i Dr. Henrik Tuma, i to je pravi put, kojim mora ići slavenska znanost, da se već jednom emancipira iz nametnutih joj tudinskih okova naziranja i mišljenja, koja se tiču same biti slavenskih naroda. Osim grčke i rimske arheologije te veće i manje recepcije germansko-romanske kulture opстојi u nas i vlastita prastara narodna kulturna podloga sa vlastitim elementima na raznim poljima narodnog života i rada, koji su se i do danas sačuvali. Oficijelna znanost i u nas ju ignorira i njeguje tudu arheologiju i kulturu, a skeptički gleda na sve originalno domaće, što bi nama moralо biti glavno. Glavni put za to istraživanje jest: da se pravi narodni filolozi, geografi, etnografi, historičari itd. bez predusvojenih presele u odabranu teren, koji moraju potpuno poznavati, te među narod i tamo da strpljivo i trajno uče, a tako empirički dobivene rezultate i kontrolu isprava i historije na licu mjesta da poslije preispitaju za pisaćim stolom i u bibliotekama. Tim je putem hodao Dr. Henrik Tuma, a danas ispravnost toga uviđaju već i mladi učenjaci, koji stoje bliže domaćoj prirodi. Predaleko bi doveo ulaganje u njegove rezultate, do kojih je došao, ali metoda je tu i naša narodna kultura, čim spozna samu sebe i čim dobije potrebna sredstva u ruke, mora u interesu narodnog života za kratko definitivno obračunati sa tudinskim teorijama, koje ignoriraju i poriču nama vlastitu narodnu kulturnu osnovku i prastaru kulturnu produkciju. Samo na taj način će se naša narodna kultura — doprinosom originalnih vlastitih elemenata u kulturnu zajednicu zapadnih naroda — najbolje odužiti za kulturnu recepciju, koju je i s te strane tokom stoljeća ona sama primila. Jedan od glavnih lučonoša na tom putu je neoficijelni a ipak i znanstvenjak Dr. Tuma bez obzira da li će njegove konačne rezultate i dosadanju njegovu sintezu kasnije ispitivanje eventualno nadopuniti i ispraviti. Iz tako sakupljenog i obrađenog materijala moći će se tek stvoriti autentična i prava narodna kulturna sinteza na odnosnim poljima. Dr. Tuma je jedan od rijetkih, koji je uspio da u skućenim prilikama rođene domaje i preko nje za slavenski jug izvršava i vrši neumanjenom energijom svoje životno djelo, za koje je imao svoj prirodni poziv. Sam je vlastitim naporom i borborom našao i svoj zadatok i njegovu formulaciju i svoj odgovor na nj.

SKIJAŠKI IZLETI U OKOLINI DUBROVNIKA

Članovi H. P. D. podružnice »Orjen« u Dubrovniku izveli su u ovoj zimskoj sezoni 10 skijaških izleta na Orjen i 1 u crnogorske planine Bukovik i Gvozd. Ove godine snijeg je u ovim krajevima nešto zakasnio. U g. 1931. već je 6. XII. bilo na Orjenu mnogo snijega, a u g. 1932. nije ga uopće bilo do Božića, te je prvi snijeg napao tek po Božiću. Prvi skijaški izlet 5.—8. I. o. g. izvela su na Orjen 3 juniora

H. P. D. »Orjen«. Snijega je bilo oko naše planinarske kuće na Orjenskoj Lokvi, gdje su se po vas dan skijali. Magla i kiša 8. I. prisiliла ih, da se vratiјe pješke na Grudu, a odanle autobusom u Dubrovnik. — Drugi izlet na Orjen 7. I. nije uspio radi magle i kiše, i ako je kod Orjenske planinarske kuće padaо snijeg. — Treći izlet na Orjen i Mokri Do 14. I. brojno posjećen vanredno je uspio, jer je snijega bilo već na Vrbanju. Mokri Do je odlično mjesto za skijanje, osobito za početnike. — Četvrti izlet u crnogorske planine Bukovik—Gvozd preko Nikšića 13. do 15. I. izveli su birani dubrovački skijaši radi rekognosciranja tamošnjih krajeva, kad je u okolini Dubrovnika manje snijega. Poslije duga puta autom iza Nikšića nađoše vrlo zgodne terene, gdje su sjajno provodili ono, što su na Orjenu naučili. Na povratku radi snijega nijesu mogli autom preko Orjena, nego jedva na Risan te onda u Dubrovnik. — Peti izlet na Orjen 29. I. izvela je velika skupina skijaša, koja se razdijelila u dva dijela: jedni na Mokri Do, drugi na Lokvu. Snijega bilo već u Vrbanju, a planinarska kuća na Lokvi sve do krova zatrpana snijegom. Snijeg mekan, temperatura blaga. — Šesti izlet Orjen—Crkvice 3.—5. II. Skijaši krenuše preko Rista na Crkvice, gdje su se u okolini hotela skijali, a povratili se preko Orjena na Vrbanje. Snijega bilo oko planinarske kuće na Lokvi mnogo, pa skijanje bilo je vrlo ugodno, a u Vrbanju snijega manje. — Sedmi izlet 5. II. do Orjenske Lokve. Svuda dosta snijega, pa i na Vrbanju. — Osmi izlet na Orjen 10.—12. II. izvela 3 skijaša u početku sa uspjehom, ali slabim završetkom. Sa Grude na noge na Vrbanje, pa u snijeg. Treći dan zaduva južina, snijeg omekša, zalije kiša, zapane magla, težak put po kiši na Orjen, gdje je doduše padaо gust snijeg. — Na devetom izletu na Orjen 12. II. nije uspjelo velikom broju skijaša probiti se kroz kišu, te se vrate kući, a putem ih zateče sjever i studen, dok je u Vrbanju bila južina. — Deseti izlet na Orjen 19. II. izvela je veća skupina, koju je pratila kiša do Grude i Graba, a u Vrbanju nađe snijeg sa -1° C. Usprkos mečavi popeli se do planinarske kuće, gdje je bilo -3° C u 3 h popodne. Snijega je toliko napadalo, da su jedva autobusom probili do Javora—Graba. U Konavlima je međutim padala kiša. — Jedanaesti izlet na Orjen 2.—5. III. poduzeo društveni pomladak. Snijeg počinjao već od Graba, gdje su se odmah mogli skijati. Vrbanjsko polje, okolna sela, bregovi, dolina sve je pod debelim snijegom. Planinarska kuća na Lokvi jedva se vidjela od množine snijega. Snijeg izvrstan, vedro nebo, sunce grijalo, pače peklo. Skijaši imali divno mjesto za skijanje na Vrbanju oko žandarmijske kasarne. — Dne 5. III. vrijeme okrenulo na jug, ali snijeg nije kopnio. Neki su skijaši na izletu zalutali te su moralni prenoći kod seljaka, koji su im pružili svaku pomoć.

M. Kusijanović.

PLANINARSKI OBZOR

IZJAVA H. D. P. »RUNOLISTA«. U vezi sa člankom, štampanim u 4. broju »Hrvatskog Planinara« pod naslovom »Tragedija na Jahorini« donosimo ovu obavijest saveznog društva H. D. P. »Runolist« u Zagrebu: »Za tragičan slučaj koji se desio na Jahorini dne 24. II. o. g. krivnjom tadanjeg člana H. D. P. »Runolist« u Zagrebu, g. Ise Poljokana, potpisano društvo saznao je iz novinskih izvještaja sarajevske štampe. Prema tim objavama H. D. P. »Runolist« je od sarajevskih planinarskih društava očekivalo rezoluciju, kojom se traži isključenje g. Poljokana iz svih saveznih planinarskih društava. Ovu rezoluciju je H. D. P. »Runolist« primilo tek nakon što se obratilo na P. D. »Romaniju« (11. III.). Gosp. Poljokan se međutim vratio iz Sarajeva sa svog dopusta, i društvo ga je pozvalo glede opravdanja na odborskiju sjednicu. Na sjednici, održanoj dne 14. III. g. Poljokan bio je temeljito preslušan i ispitan. Upravni odbor došao je do uvjerenja,

da se g. Poljokan doista ogriješio o § 14. društvenih pravila, nanesavši društvu svojom nehajnošću moralnu štetu, zbog čega je odbor g. Poljokana isključio iz redova društvenog članstva i o tome obavijestio Savez planinarskih društava Jugoslavije u Ljubljani. Zahvaljujući Vam na ustupljenom prostoru, pozdravljamo Vas s planinarskim pozdravom Hrv. Društvo Planinara »Runolist«: Tajnik Zajec Zdenko. Pretdsjednik Petar Došek.

LE TOURISME EN FRANCE. Pod ovim naslovom držao je 23. III. o. g. g. Lacroix, ravnatelj francuskog instituta u Ljubljani, zanimljivo predavanje o planinarstvu u Francuskoj u francuskom cerelu u Zagrebu. Življi interes za planinarstvo u Francuskoj kao i drugdje pobudili su prvi Englezi svojim vratolomnim usponima u Alpama. Ali i prije toga bilo je ondje domaćih pojedinaca, koji su uživali u čarima prirode posvetili njoj najdivnije opise kao na pr. sam J. J. Rousseau i mnogi drugi. Već koncem 18. stoljeća dobiva planinarstvo u Francuskoj konkretnije forme, kada su g. 1786. vodići I. Balmat i Paccard i odmah za njima ženevski istraživač prirode Saussure izveli uspjele uspone na Montblanc. Potonji je iz Chamonixa potanko istraživao cijeli gorski lanac Montblanca, izvedeći smione uspone na njegove ledenjake i pojedine vrške. Iza ovih pothvata zaredaše usponi na sam vrh te najviše gore u Evropi, koje su izvodili ne samo muškarci, nego i odvažne žene. Francuski planinari glavnu su pažnju posvećivali istraživanju i otvaranju zapadnih Alpa na francuskom teritoriju, u čemu im osobitu uslugu čine alpinske čete francuske vojske sa svojim vježbama u visokim gorama na jugoistočnoj granici. Tako je francusko ratno ministarstvo već pred 50 godina pozvalo skandinavske skijaše, da poučavaju francuske gorske čete u skijanju i zimskom penjanju po gorama. Sa razvitkom planinarstva usavršila se i njegova tehnika i sada alpinizam u Francuskoj stoji na istoj visini kao u Švicarskoj. Tomu je mnogo pomoglo i to, što je izvrsno organizirano veliko planinarsko društvo »Club Alpin Français« podiglo u francuskim gorama velik broj planinarskih kuća i skloništa, koje služe kao uporišta i za zimske sportove. U novije se vrijeme grade u visokim gorama udobni veći i manji hoteli, tako da i u tom pogledu ne zaostaje Francuska za ostalim alpskim zemljama. Predavač je svoje predavanje popratio dosta uspjelim projekcijama, osobito prikazivanjem uspona na Montblanc, što se je gledaocima vrlo svidalo. Predavanje se uglavnom ticalo zapadnih Alpa, a bilo bi željeti, da se u drugom predavanju na isti način prikažu Vogezi, Jura gorje i Pirineji na francusko-španjolskoj međi, koje se gore takoder odlikuju vanrednim prirodnim krasotama i znamenitostima.

R. Medvedić.

DRUŠTVE VIJESTI

SUDJELOVANJE PODRUŽNICA U RADU SREDIŠNJEV UPRAVNOG ODBORA H. P. D-a. Po §. 7. društvenih pravila predsjednici društvenih podružnica, odnosno njihovi zamjenici, članovi su središnjeg upravnog odbora i po tom imadu pravo prisustovati svim odborskim sjednicama. Ali tomu stoje na putu mnoge zapreke, među kojima putni troškovi ne igraju najmanju ulogu. Da se ipak predstavnicima naših podružnica bar donekle omogući vršenje toga prava, središnji upravni odbor stvorio je na sjednici od 25. o. g. na želju većeg broja podružnica zaključak, da se od sada imaju držati stalne redovite mjesечne sjednice, i to svakoga prvoga utorka u mjesecu. Na taj će način moći podružnički predsjednici ili njihovi zamjenici, ako slučajno toga dana po kakvom poslu borave u Zagrebu, prisustovati odborskim sjednicama i djelotvorno sudjelovati u radu središnjeg upravnog odbora. Za mjesec svibanj iz-

nimno je prva takva sjednica odredena za drugi utorak 9. IV. u 7 i pol sati na večer u društvenim prostorijama, Samostanska 2a (polukat).

OSNIVANJE PODRUŽNICE U STARIGRADU POD VELEBITOM. Na sastanku od 23. IV. o. g., što ga je sazvao tamošnji župnik g. Ante Adžija u svrhu osnivanja podružnice H. P. D-a u Starigradu pod Velebitom, koji leži na izlazu Velike Paklenice, jednoglasno je zaključeno u prisluhu 16 članova, da se u tom mjestu osnuje podružnica H. P. D-a pod imenom »Paklenica«. Nato je pročitan nacrt pravila podružnice, koji je u cijelosti prihvacen. Sazivač sastanka preuzeo je obvezu, da prihvaćena pravila sa privolom matice podnese nadležnoj oblasti na odobrenje, a nakon odobrenja sazvat će konstituirajuću glavnu skupštinu, na kojoj se ima izabrati upravni i nadzorni odbor.

Starigrad pod Velebitom bio je i dosad među našim planinarima dobro poznat kao vrlo zgodno izlazište i silazište za pohadanje veličanstvenog gorskog prodora Velike Paklenice i za uspone na velebne vrhove Južnog Velebita, pa nema sumnje, da će nakon osnutka podružnice njegova turistička važnost znatno porasti. Stoga s veseljem pozdravljamo vrle osnivače i novoj podružnici želimo najbolji uspjeh!

PLANINARI POŠUMLJUJU KRŠ. Naša vrla podružnica »Snježnik« u Krasici u Hrvatskom Primorju namjerava po primjeru naših podružnica »Mosora« u Splitu, »Velebita« na Sušaku i »Kamenjaka« u Rabu surađivati u sporazumu sa šumarskim vlastima na pošumljivanju gologa krša u svome okolišu. Na nedavnoj njezinoj glavnoj skupštini od 12. III. o. g. stvoren je jednoglasno na predlog predsjednika g. E. Franciškovića važan zaključak, da podružnica uvodi t. zv. »šumski dan«. Zemljšna zajednica u Krasici spremna je podružnici dodijeliti jedan kompleks zemlje, a sreski šumarski ured daje mladih borića, koje će članovi pod nadzorom šumarskih stručnjaka zasadjavati. Ovo kulturno-gospodarsko nastojanje »Snježnika« vrijedno je hvale i naslijedovanja.

NOVI PRINOS ZA GRADNJU PLANINARSKE KUĆE NA PLITVIČKIM JEZERIMA. Naša vrla podružnica »Martinščak« u Karlovcu, koja je prva počela pomagati matici pri građenju planinarskih kuća i skloništa te je dosad u tu svrhu prinijela znatnu svotu od D 15.000, doznačila je na nedavnoj skupštini od 24. III. o. g. na predlog svoga predsjednika g. Milana Zemljaka dalji prinos od D 1.000 za gradnju planinarske kuće na Plitvičkim Jezerima. Iza Risnjačke kuće ova vrlo potrebna investicija stoji na prvom mjestu u građevnom programu H. P. D-a; ali se izvedenje moralo odgoditi do boljih vremena.

DVIJE NOVE PLANINARSKE KUĆE NA PAPUKU. Našoj radinoj podružnici »Vrani Kamen« u Daruvaru uspjelo je susretljivošć direkcije brodske imovne općine uzeti u zakup bivšu prostranu lugarnicu pod samim Poganim Vrhom (639), jednim od romantičnih šumovitih vrhova obližnjega Papuk-gorja, koju će preuređiti kao planinarsku kuću za svoje članove. Pod samim vrhom idiličan je proplanak s izvor-vodom, a sa vrha radi njegova centralnog položaja pruža se prekrasan vidik na susjedne gorske vrhove: Petrov Vrh 615 m, Vrani Kamen 817 m i Crni Vrh 865. Budući da preuređenje lugarnice za planinarski dom iziskuje dosta troška, obraćaju se daruvarski planinari na svoje drugove u planinarskoj zajednici H. P. D-a, da im priteku u pomoć dobrovoljnim prilozima. Hvale vrijedni pothvat daruvarskih planinara zaslужuje pažnju i potporu planinarskih drugova.

Drugu novu planinarsku kuću u gorju Papuku spremila naša poduzetna i radina podružnica »Papuk« u Virovitici, koja u tu svrhu već od prošle godine izvodi pripravne radnje. Prva joj je osnova bila, da u šumi Vukojevici kraj

Virovitice podigne posve novu planinarsku kuću, a sada je povela pregovore sa brodskom imovnom općinom, da u tu svrhu kupi od nje nedavno sagrađenu lugarnicu u istom šumskom području. Matica H. P. D-a spremna je tu korisnu planinarsku investiciju poduprijeti, čim joj bude moguće slobodno raspolažati sa svojim ulošcima. Tako će jamačno u dogledno vrijeme romantično i ubavo slavonsko sredogorje dobiti zajedno sa djelomično jur izgrađenom kućom na Jankovcu tri nove planinarske kuće, koje će biti vidljivi spomenici kulturno-socijalnog nastojanja H. P. D-a. Stvaralački rad naših radnih podružnica u Slavoniji vrijedan je ne samo hvale i priznanja, nego i djelotvorne potpore planinarskih drugova.

USKRSNI PLANINARSKI IZLETI. Prilično lijepo vrijeme o uskrsnim blagdanima izmamilo je hiljade gradskoga svijeta na Jadransko more i na blize i daleke gore. Velik dio izletnika, među kojima su planinari bili u većini, kretao je prema sunčanom i toploem Jadranu. Kupališta i ljetovališta u Hrvatskom Primorju, osobito na Rabu, u Crikvenici, Novom i na Krku bila su dobro posjećena. Među gostima se isticao domaći svijet, osobito Zagrepčani, dok stranaca ima manje nego prošlih godina. Općenito se opažalo, da su cijene bile umjerene, kako i dolikuje današnjim teškim prilikama. Vrijeme je bilo toplo i sunčano, te su mnogi na obali uživali sunčanu kupelj ili u čamcima veslali po moru, dok je omladina otvorila sezonus morskog kupanja.

Na Uskrs priredila je H. P. D. središnjica prvi veći zajednički izlet sa 80 članova na Rab, kamo su već prije stigli mnogi naši članovi iz Zagreba, Sušaka, Siska, Duge Rese, Pakracu. Planinari su s udjeljenjem razgledali prirodne ljepote Raba, kojima je taj biser našega Jadrana tako bogato urešen, te su pod vodstvom g. Dr. M. Tomašića, zasluznoga tajnika naše nedavno osnovane podružnice »Kamenjak«, poduzeli popodne na Uskrs uspon na obližnji Kamenjak (408 m), najviše brdo na Rabu na kojem je prošle jeseni ista podružnica izgradila prekrasnu planinarsku stazu i ponosnu kulu vidilicu. Kad su stigli na početak staze iznad posljednjeg seoca, pozdravio ih je g. Dr. Tomašić lijepim govorom, na koji je uzvratio predsjednik H. P. D-a g. J. Pasarić usrdnom zahvalom i zanosnom pohvalom »Kamenjaku« na požrtvenom i uzornom stvaralačkom radu. Uspinjući se prema vrhu planinari su neprestano izricali svoje divljenje udobnoj i solidnoj u kamenu izgrađenoj stazi, kraj koje je nedavno zasađen drvoređ, a njihov je ushit i porastao, kad su došli do ukusno uređenog i ograđenog izvora Žive Vode (285 m), gdje su ugasili žeđu zdravom pitkom vodom. Naužili su se nezaboravnih dalekih vidika najprije sa kule-vidilice Dr. M. Tomašića, i potom sa vidikovca na vrhu (408 m).

U kasnu večer planinari se vratili u grad Rab zadovoljni, oduševljeni i ponosni, što su vidjeli tako odlično planinarsko djelo na najljepšem otoku našega Jadrana.

I naše gore, čarobna Plitvička Jezera i visoke slovenske Alpe primile su u te dane mnogo vjernih poklonika. Članovi našega društva putovali su u 8 skupina po 6–8 lica na planine Gorske Kotare i Kapelle (Risnjak, Tušobić, Klek, Bjelolasica, Bijele Stijene i dr.) sa silazom u Hrvatsko Primorje; dok su naši skijaši i drugi članovi u 7 skupina po 6–7 lica krenuli na Triglav, u pogorje Martuljka, na Savinjske Alpe, Pohorje i gore Zasavja. Ako se ovima pribroje brojni posjetnici Sljemena, Samoborskih i drugih gora, može se reći, da je više od 2000 naših članova učestvovalo u uskrsnim izletima.

PLANINARI, ČUVAJTE ŠUMU I CVIJEĆE! Nije svijestan planinar, koji se na svojim izletima ne drži poznate planinarske zapovijedi: Čuvaj šumu, dragocjeno narodno blago, i gorsko cvijeće, čarobni ukras naših planina. U šumi nemoj

sjeći granje, šiblje i drveće niti ložiti vatru, od koje može lako nastati požar. U tom smislu nastoj poukom i opomenom utjecati na druge izletnike, osobito na omladinu, a gdje blaga riječ ne pomaže, treba drugim načinom pribaviti poštovanje zakonu, koji takav razor strogo zabranjuje.

S jednakim marom čuvaj i pazi rijetko planinsko bilje i cvijeće, koje je ne samo divan ures naših gora, nego i živi svjedok pradavne prošlosti naše majčice zemlje. Među tim biljem najviše je u nas izvržen besavjesnom uništavanju runolist (*Leontopodium alpicum*). Stoga valja u svakoj prigodi upozoravati, i staro i mlado, da se runolist ne čupa s korijenom, pa ako tko hoće da ubere za uspomenu po koji cvijetak neka mu stabljike ne trga s korijenjem, nego samo odreže nožem; a to vrijedi i za ostalo rijetko gorsko cvijeće. Osim toga planinari na gradskim trgovima neka ne kupuju takvog gorskog cvijeća i neka porade da se zabrani prodaja njegova.

PIRAMIDA NA CEPELIŠU U ZRINSKOJ GORI NAD PETRINJOM. Prije nekoliko godina sagradila je naša marna podružnica »Zrin« u Petrinji drvenu piramidu na najvišem vrhuncu Zrinske Gore kod Hrastovice nad Petrinjom, odakle se pruža krasan i dalek pogled na okolne krajeve i gore. Kako je međutim drveće okolo piramide uzraslo i nadvisilo vrh vidikovca, valjalo ga je povisiti za 5–6 metara, da se može nesmetano uživati vidik. Tu je nadogradnju sada izvela ista podružnica, koja će tim povodom 21. svibnja prirediti u zajednici sa maticom H. P. D. veliki izlet na nadogradenu piramidu i tako svečano proslaviti njezinu ponovno otvorenje.

DOVRŠENJE NOVE PLANINARSKE KUĆE NA JANKOVCU. Prošle jeseni naša agilna podružnica »Jankovac« u Osijeku podigla i stavila pod krov zgradu nove planinarske kuće na romantičnom Jankovcu kraj Požege, i to troškom od oko Din. 28.000 iz vlastitih sredstava i iz potpore grada Osijeka u iznosu od Din. 10.000. Ove se godine ima dovršiti unutrašnjost kuće i u njoj smjestiti pokućstvo, da zgrada može služiti svrsi planinarstva i turizma, koji se u novije vrijeme na tom području vrlo lijepo razvijaju. Ta namisao nailazi sada na poteškoće, jer gotovina društvenih organizacija, koje su obećale pomoći, poznatim je zakonom vezana u bankama. Stoga se H. P. D. podružnica »Jankovac« prekomatice obratila na bansku upravu Savske banovine molbom, da joj iz proračuna za pomaganje turizma doznači potporu za dovršenje ove prve planinarske kuće u slavonskom sredogorju. Nadamo se, da će i naše marne podružnice priskočiti u pomoći poduzetnoj osječkoj podružnici time, da joj iz ovogodišnjih prihoda što prije doznače potporu za ovu zajedničku društvenu svrhu. Bis dat....

POPRAVAK I UNUTARNJE UREDENJE PLANINARSKE KUĆE NA ORJENU. Na planinarskoj kući na Orjenu, koju je potporom i u sporazumu sa maticom H. P. D-a g. 1931. sagradila naša agilna podružnica »Orjen« u Dubrovniku, morao se u prošloj godini popraviti krov, jer je krovna ploča od željeznog cementa u zimi 1931.-32. bila popucala. Taj je popravak stajao D 8.534, u koju je svrhu u prošloj godini matica doznačila D 2.000. A da se kuća može potpuno turistički iskorisćavati i ljeti i zimi, treba sada uređiti njezinu nutritinu, t. j. otući zidove, ožbukati, cementirati i postaviti drvenu oplatu protiv vlage, a uz to popuniti potrebne dijelove inventara. Taj je trošak proračunan na D 9.636, koju svetu podružnica ne može sama namaknuti, jer još za popravak krova duguje oko D 3.500. Stoga je potrebno, da »Orjenu«, u Dubrovniku priskoče u pomoći one podružnice, koje ne grade, a imaju gotovine. O uzornom radu »Orjena« kao i o važnosti ove planinarske kuće rječitim jezikom govore tri članka u ovom broju našega lista.

DOVRŠENJE NOVE PLANINARSKE KUĆE NA BIOKOVU. Kako je pozato, prošle je godine H. P. D. podr. »Biokovo« u Makarskoj počela graditi novu planinarsku kuću u blizini Vošca (1421 m) na Biokovu. Najprije je sagrađena velika cisterna za 600 hl. vode, na kojoj su seljaci za vrijeme lanske suše napajali svoje blago, a potom je uz nemale teškoće sazidano (troškom od Din 35.000) prizemlje (predsoblje, kuhinja, prostorija kao sklonište za prolaznike i stube u prvi kat) sa betonskom pločom, posjećena drvena grada i krovna konstrukcija. Ove se godine ima podići prvi kat i krov na zgradu, a ako bude sredstava, kani se izvesti unutarnje uređenje. Radnje se prema ugovoru nastavljaju ovoga proljeća. Okolni seljaci, kojima je učinjena nemala usluga izgradnjom cisterne, djelotvorno pomažu planinare graditelje u tom kulturnom pothvatu. Tako su obećali prenijeti besplatno ciglu na gradilište na taj način, da će svaki dati po jednu nadnicu konja i čovjeka; a majstori su ponudili besplatno izvesti pokrivačke radove. Ima nade, da će se kuća potpuno dovršiti još ove godine, jer je na molbu podružnice, kako nam javljaju iz Splita, ministarstvo nedavno doznačilo potporu od Din 30.000 za dovršenje gradnje; a osim toga graditelji pouzdano očekuju pomoći od bratskih društvenih organizacija, koje su se solidarnom suradnjom tako lijepo ponijele pri gradnji društvenog doma na Risnjaku.

SADRŽAJ: Dr. Josip Poljak: Kroz najjužniji dio Velebita (sa tri piščeve slike na umj. prilogu), str. 129. — Dr. Henrik Tuma: Toponomastika i terminologija, str. 133. — Dr. Ivo Rubić: Izlet na Orjen (1895 m) sa 1 slikom piščevom na umj. prilogu, str. 139. — Ing. A. Premužić: Turističko otvaranje Velebita str. 143. — Dr. Ivan Krajač: Zavratnica i njena turistička važnost, str. 144. — M. Kusjanović: Izlet na Vlašticu (sa 3 slike od Jovanovića na umj. prilogu), str. 146. — Tihoraj Jelušić: Kroz Visoke Ture: 5. Preiml-Scharte, str. 148. — Dr. I. Krajač: Dr. Henrik Tuma: životopis, glavna djela, karakteristika života i rada (o njegovoj 75-godišnjici rođenja), str. 150. — M. Kusjanović: Skijaški izleti u okolini Dubrovnika, str. 154. — Planinarski obzor (1. Izjava H. P. D. »Runolista« o tragediji na Jahorini. 2. Le tourisme en France), str. 155. — Društvene vijesti (Sudjelovanje podružnica u radu središnjeg upravnog odbora H. P. D-a. — Osnivanje podružnice u Starogradu pod Velebitom. — Planinari posuđuju krš u Krasici. — Prinos karlovačke podružnice »Martinšćak« za planin. kuću na Plitvičkim Jezerima. — Dvije nove planinarske kuće na Papuku. — Uskrsni izleti H. P. D-a. — Planinari, čuvajte šumu i cvijeće. — Piramida na Cepelišu u Zrinskoj Gori. — Dovršenje nove planinarske kuće na Jankovcu. — Popravak i nutarnje uređenje planinarske kuće na Orjenu. — Dovršenje nove planinarske kuće na Biokovu). — U ovom se broju nalazi krasna slika sa otoka Raba (foto: Vinko Novak).

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.—; za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Pretplatu, reklamacije i rukopise prima HPD središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak broj 57. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 47.